

DERGİSİ

tarih

6. SAYI
MAYIS
2021

Rusyalı NOĞAY
Ressam: ALİBEK KOYLAKAEV

TÜRK DÜNYASI VE BİLİNMEZLERİ

BİR TARİKAT ŞEYHİNİN YOLU

KAF DAĞINDAKİ CENNETTÜRK ÜLKESİ

YAŞAYAN TARİH ÖZBEKİSTAN

ÖTÜKEN'İN KADİM AVCILARI

TÜRK İZİNDE

YAVRU VATAN KIBRIS

ZAFERLERLE OSMANLI

okyanuskoleji.k12.tr

Okyanus
Kolejleri

YIL / SAYI	2021 / 6
GENEL YAYIN YÖNETMENİ	ÖMERAÇIKYÜREK
YAYIN YÖNETMENİ	AHMET ÇELİK Tarih Öğretmeni
YAZI ARAŞTIRMA	AYDIN KÜÇÜK AYŞE İPEK BAHAR SU ŞAHİN BORA YİĞİT KURTULUŞ ESRA ÇAKICI İBRAHİM ŞAHİN MELİSA TANRIKULLU PERİHAN ÖNOĞUL KAFADAR SELİN AKAR
GRAFİK TASARIM	NİHAN CAN

İÇİNDEKİLER

3	TÜRK DÜNYASI VE BİLİNMEZLERİ
4	AZERBAYCAN
7	BİR TARİKAT ŞEYHİNİN YOLU
9	BUNLARI BİLİYOR MUSUNUZ?
12	GAGAVUZLAR (GAGAUZLAR, GÖKTÜRKLER)
14	KAF DAĞINDAKİ CENNET TÜRK ÜLKESİ
16	MEMLÜKLER (KÖLEMENLER)
18	ÖTÜKEN'İN KADİM AVCILARI
19	YAŞAYAN TARİH ÖZBEKİSTAN
21	TARİHİ DEĞİŞTİREN BİR AŞK HİKAYESİ
23	TÜRK İZİNDE
28	TÜRKMENİSTAN
31	UZAKTAKİ KARDEŞLER DUHALAR
32	YAVRU VATAN KIBRIS
34	ZAFERLERLE OSMANLI

Türk Dünyası ve Bilinmezleri

Türk tarihi uçsuz bucaksız bir okyanustur. Doğuda sınırı Çin seddi batı da Roma'ya uzanır. Güneyde Hindistan kuzeyde Sibirya'ya uzanır. Binlerce yıllık kadim bir geçmişini olan bu halkın ne yazık ki geçmişi sır perdesiyle örülüdür. Yazıyı çok geç kullanan, göçebe olarak hayatını idame eden bu halk onlarca küçük parçaya bölündü. Tarihin birçok döneminde kimi zaman batıya kimi zaman sa kuzeye, güneye göç edip gittiği yerlerde yeni başlangıçlar yaptı.

Temelde bir ağacın dalları gibi farklı kollara ayrılan Türk halkının birçok kolu hakkında ayrıntılı bilgilere sahip olsak da Rus coğrafyasında kalanları hakkında fazla bilgimiz bulunmamaktadır.

Çuvaş, Oğuz, Kıpçak, Sibir, Karluk ve Yakut olarak 6 kola ayrılan Türk dünyasının oğuz kolunu **Türkmenler, Kaşgarlar, Gagauzlar ve Azeriler** oluşturur. **Karluk kolunu ise Özbekler, Uygurlar ve Sabarlar** meydana getirir. Kıpçak kolu en kalabalık Türk halk topluluklarını oluşturan koldur.

Kafkaslar, Orta Asya ve Rus coğrafyasının güney sınırlarında ikamet eden bu halk kavimler göçü sırasında Asya'da kalmaya devam eden Türk halklarından biridir. **Kazaklar, Kırgızlar, Başkurtlar, Karakalpaklar, Tatarlar, Kumuklar ve Karaçay Malkar** halkı bu gurubun en kalabalık kitleleridir.

Türklerin Sibirya kolunu ise oluşturan onlarca kol vardır. Bunların büyük kısmı ne yazık ki Ruslaşmıştır. **Sibirya, Çuvaş ve Yakut** kolları hakkında Türkiye Türkleri olarak çok az bilgiye sahibiz. Bu Türk halkları üzerinde ne yazık ki neredeyse hiçbir araştırma yapılmamıştır.

Sibir Tatarları olarak adlandırılan halkların başlıca kolları **Çulumlar, Çatlar, Turaminler, Barabalar, Çoylar, Eveştelere, Tevriçler,**

Karakaşlar bugün hala Türklük kimliğini korumayı başarsa da aynı halkın **Çoldon, Ternerçin, Çakagir, Sağar** kolları ise ne yazık ki asimile olmuş ve Ruslaşmıştır.

Saka kollarından olan **Sagaylar, Sakalar, Dolğanlar, Yukagirler, Çuvanlar** hala Türklüğünü korusa da Sakanın Çuvan, Omok kolları Ruslaşmıştır.

Altay koları ise daha fazla kimliğini korumayı başarmıştır. Hem dağlık bölgelerde olmaları hem de Rus bölgelerinden uzakta olmaları onların kimliklerini korumalarında etkili oldu. Altayların **Telengitler, Televutlar, Kumandiler** kolları hala Türk kalabilmişken **Kalmaklar** kolunun büyük kısmı Ruslaşmıştır.

Sayan halkının alt kollarına bakıldığında ise **Tuvalar, Sayanlar, Tofalar, Tocalar, Uranhayların** kimliğini korumakta oldukları görülür.

Son olarak da **Kırgızlara** bakıldığında **Koyballar, Beltirler, Kızıllar, Hakastar, Açıklar, Abalar, Kamasinler, Kaçalar, ve Kalmaklar** gibi kolları olduğu bunların ise büyük bölümünün hala öz kimliğini koruduğu görülür. Buradan da anlaşılacağı üzere Türk dünyası sadece Oğuz, Karluk veya Kıpçakların oluşturduğu bir halk kitlesinden öte bu halklardan çok daha geniş bir dünyadır. Fakat ne yazık ki gerek yaşanan Altay ve Sibir bölgesinin yurdumuzdan çok uzakta olması gerekse de bu bölge halklarıyla yeterli bir etkileşim olmaması sebebiyle bu halk hakkında fazla bir bilgiye sahip değiliz. Türk dünyası büyük bir okyanustur. Biz tarihçilere düşen görevde gençlerimize yaşadıkları dünyayı anlatmak, anlamlandırmak olduğu gibi mensup oldukları halkı da tanıtmaktır.

AZERBAJYCAN

ŞİRVANŞAHLAR

Azerbaycan topraklarında tarih boyunca birçok medeniyet boy göstermiştir. Fakat günümüz modern azerbaycanın temelini atanlar islami fetihlerle bu toprakları fetheden nüslüman Araplar ve Safevi Türkleridir. Şirvan ve Derbend Araplar tarafından ele geçirildiğinde bölgede Şehriyar ya da Şehrveraz unvanlı bir hükümdar bulunmaktaydı. Şirvan'ın ele geçirilmesinin ardından burada hüküm süren Arap asıllı Beni Şeyban aşiretinden müslüman Şirvanşahlar'ın ilki Yezid b. Mezyed b. Zâide eş-Şeybâni, Harun Reşid tarafından 787 yılında Ermeniye valiliğine getirilmiştir. Bir yıl sonra bu görevinden alınan Yezid bin Şeybani' nin EL Cezire'de ki isyanı bastırmasından dolayı Şirvan' ın da içerisinde olduğu bölgeye 799 yılında vali tayin edilmesiyle Arap kökenli "Mezyedi" Şirvanşahlar bölgeye iyice hakim olmaya başlamıştır. Yezid bin Şeybani' nin soyundan Şirvan eyaletine vali tayin edilen Heysem bin Hâlid, 861 yılında Abbâsî Halifesi Mutevekkil' in öldürülmesi sonrasındaki karışıklıklar sırasında Şirvanşah unvanıyla bağımsızlığını ilan etti

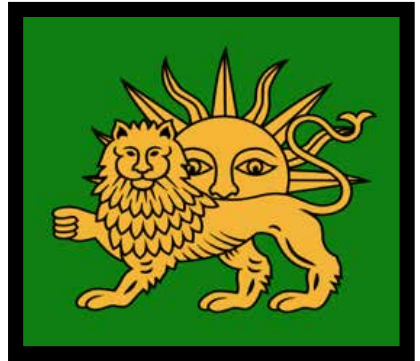
Şirvanşahlar Devleti, Güneydoğu Kafkasya'da esasen şimdiki Azerbaycan'ın topraklarında kurulmuştur Başkenti Şamahı'dır. Şirvanşahlar devleti yaklaşık yedi yüzyıl saltanat sürdürmüştür ve bu süre içinde devletin kurucusu kabul edilen Heysam bin Halit'in soyundan şahlar yani Şirvanşahlar sülalesi bu devleti idare etmiştir. Bazı tarihçiler Şirvanşahlar sülalesinin hakimiyet dönemini 3 aşamaya ayırır; Mezyediler, Kesraniler ve Derbendiler dönemine bölerler ve kabul ettikleri görüşe göre, Mezyediler kendilerinin Arap kökenlerini korumuşlardı, Kesraniler kendilerini daha çok Sasani şahlarının soyundan kabul etmiş ve İran kültürüne eğilim göstermişlerdir. VI. yüzyılın başların-

da Azerbaycan'ın kuzey toprakları Sâsânîler tarafından işgal edilmiştir. Sâsânîler, Azerbaycan'ın bir parçası olan Şirvan toprağında, "Şirvanşah" unvanlı hâkimlerin yönettiği yeni bir devlet kurdular. Şirvan, Halife Ömer bin Hattab'ın, zamanında fethedilmiştir. Bundan sonra Şirvanşahlar devleti, Halifeye bağlı bağımsız bir devlet olmuştur.

Azerbaycan valisi Yezid bin Mezyed'le birlikte Arap Rabia kabilesinin Şeybaniler kolundan Mezyediler sülalesi hâkim konuma geldi. XI. yüzyıldan sonra Mezyedi Şirvanşahları, Arap kimliklerinden vazgeçip "Kisra" adını alarak Sâsânî soyundan geldikleri iddiasıyla ortaya çıkmışlardır. Bu nedende XI. yüzyıldan itibaren Şirvanşahlar hanedanı Kesraniler olarak anılmaya başlamıştır. XIV. yüzyıldan sonra ise Şirvanşahlar devletini "Derbendi" adıyla aynı sülalenin başka bir kolu idare etmeğe başladı. 1500'de Şah I. İsmail'in Şirvanşahlar devletini yenmesiyle Safavilere bağımlı hale geldi. 1539'da Şirvanşahlar devleti sona erdi.

SAFEVİLER

Safeviler, 1501 ve 1736 yılları arasında varlığını sürdürmüş, sıkça modern İran tarihinin başlangıcı olarak kabul edilen, hanedanlıkla yönetilmiş devlettir. Bugünkü İran, Azerbaycan, Ermenistan, Irak, Afganistan, Türkmenistan ve Türkiye'nin doğu kesiminde varlığını sürdürmüş ve Azerbaycan ve İran'ın varis olduğu Türkmen hanedanının devletidir.

Safevî Devleti'nin kuruluşuna destek veren Türkmen boyları

Şadıllı

Şamlı

Afşar

Kaçar

Çağıranlı

Karamustafaoğlu

Tekeli

Beğdili

Humuslu

Ustaclu

Dulkadirli

Varsaklar

İsmail Safevî, Akkoyunlu Akkoyunlu Emiri Elvend Mirza'yı Şarur yakınlarında yendikten sonra 1501 yılının temmuz ayında Tebriz'de kendisini Şah ilan etti. I. Tahmasb, bütün Azerbaycan'ı imparatorluğa dahil edince Azerbaycan Türkleri Safevi ordusunun esas nüvesini teşkil etmiştir.

I. TAHMASB

OSMANLI SAFAVİ SAVAŞLARI

Yavuz Sultan Selim'in 1514 Çaldıran Zaferi ile başlayan Osmanlı-Safevi mücadelesi, Kanuni Dönemi'nde Osmanlı Devleti'nin

üstünlüğü ile devam etmiş ve 1555 Amasya Antlaşması ile iki devlet arasında barış süreci başlamıştır.

Safevi Devleti, XVI. Yüzyıl sonlarından itibaren Karedeniz kıyılarına çıkmak için tüm Kafkasya'yı ve Batı Türkistan'ı ele geçirmek isteyen bir politika kurmuştur. Osmanlı Devleti ise Kafkasya'yı ele geçirerek Hazar Denizi'ne ulaşmayı ve böylece hem Rusya'nın güneye inmesini hem de Safavilerin Kafkasya ve Batı Türkistan'a yayılmasını engelleyecekti ve Osmanlı kendi devlet bütünlüğünü koruyacaktı.

Şah Tahmasb'ın 1576'da ölümünden sonra İran'da karışıklıklar başlamış ve tahta geçen II. Şah İsmail'in Osmanlı Devletine karşı olumsuz faaliyetleri Safavi Seferine yol açmıştır.

Gürcistan üzerine harekete geçen Osmanlı, 1578'de Çıldır'da Safavileri yenilgiye uğratmıştır. Kafkasya'ya hakimiyet için 1583'e kadar mücadeleler devam etmiş sonra Özdemiroğlu Osman Paşa İran ordusunu yenmiştir.

1585'te Tebriz'i, 1588'de Karabağ'ı alan Osmanlılar, 1590'a kadar olan dönemde Hazar kıyılarına ulaşmıştır. Doğudan ise Şeybanilerin baskısına maruz kalan Safaviler, Osmanlı'nın şartlarını kabul ederek Ferhat Paşa Barış Antlaşması yapmışlardır. Bu antlaşmayla Osmanlı doğuda ciddi anlamda ilerleme kazanmıştır.

ANTLAŞMAYLA;

- » Tebriz
- » Karabağ
- » Gence
- » Gürcistan - *Osmanlı idaresinde kalmıştır.*
- » Nihavend
- » Luristan
- » Şehrizor

RUS HAKİMİYETİ

Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti 1918 yılında kurulmuştur, ancak iki yıl sonra 1920, 26 Nisan'da Kızıl Ordu sınırı geçerek Azerbaycan'a girmiş, 28 Nisan 1920'de Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti kurulmuş ve ardından Sovyetler Birliği topraklarına katılmıştır. Ülkenin tekrar bağımsızlığını kazanması 1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılması ile gerçekleşmiştir.

1991 yılının Eylül ayında, çatışmalı bölge Dağlık Karabağ'daki Ermeni çoğunluk, Dağlık Karabağ Cumhuriyeti'nden ayrılmak istemiş ve Sovyetler Birliği'nin çözülme sürecinde başlayan Birinci Dağlık Karabağ Savaşı 1994 yılında sona ermiştir. Dağlık Karabağ ve onu çevreleyen 7 bölge o zamana kadar uluslararası alanda Azerbaycan'a bağlı kabul edilirken. Savaş sonrasında bölge, AGİT öncülüğünde yapılan görüşmeler sonucunda fiilen bağımsız kabul edildi. Dağlık Karabağ Cumhuriyeti, fiilen savaşın sona ermesinden bu yana bağımsız olmasına rağmen, diplomatik anlamda hiçbir devlet tarafından tanınmamaktadır.

KAYNAKLAR

1. Kösemihalzâde Mahmut Ragıp, "Azerbaycan'ın Son Musiki Hareketleri", AYB, sy. 2 (1932)
2. Cengiz Gökçöl, "Azerbaycan Musikisine Toplu Bir Bakış", MM, sy. 161 (1961)

TARİHİ ESERLER

ŞİRVANŞAHLAR SARAYI

KIZ KALESİ

ATEŞGAH

BİR TARİKAT ŞEYHİNİN YOLU

Akkoyunlu Devleti ve Şirvanşah Devleti'nin sonunu nasıl getirdi?

İran coğrafyası Hz. Ömer döneminde yapılan Kadisiye ve Nihavend Savaşlarıyla 1000 yıllık Sasanî imparatorluğuna son verdi. Sasanîler pes etmiş gözükse de kurdukları tarikatlarla eski pers geleneklerini yaşatmaya çalıştı. Her Muhallif yapının içine sızarak onları devşirdi ve İslam devleti ile savaşlarını her daim sürdürdü.

Hasan Sabbah ise bütün ehli sünnet olan devletlere karşı savaş ilan etti. Selçuklunun önemli devlet adamlarını katlettiği gibi birçok din adamına da suikastler düzenleyerek asayiş bozdu. Selçuklular Dailerin propaganda faaliyetlerine karşı mücadele etse de görünmeyen bir düşmanla mücadele etmek kolay değildi. Nihayetinde Selçuklu kendi vatanında yenildi. Zamanla İran coğrafyası İsmailî dailerin denetimine girdi.

Moğol istilasında İsmailî dailerin kaleleri yıkılmış olsa da hala halkı devşirmeye devam ediyorlardı. Gizlice hem İran hem de Anadolu coğrafyasında ki Türkmenleri Şiileştirdiler. Hasan Sabbahın eksik bıraktığı işi ise ondan 200 yıl sonra tamamlayacak olan yeni bir şeyh ve çizdiği yolu. Bu yol ise Şeyh Cüneydin yolu. Hasan Sabbah doğrudan düşmanı katletme yoluna gidiyordu. Moğol istilası sonrası Dailer taktik değiştirmişti. Yeni taktik Takiyeydi. Gizlenerek devşirmeye devam ettiler.

Şeyh Cüneydin dedesi Şeyh Ali şafi mezhebinden Şiiliğe geçiş yapan Safeviye tarihinin kurucusu Şeyh Safiyüddin İshak Erdebilinin torunudur. Şeyh Ali Ankara savaşında Timur'un Anadolu'dan götürdüğü 30 bin genç çocuk ve savaş esirini Timur'dan alıp onları Şiileştiren Daidir. Böylece şeyh Cüneyd artık sıradan bir tarikat lideri gibi dini ilimleri öğreten bir vaiz değil aynı zamanda devletleşme hayali ile yola çıkan ilk Safevi şeyhi oldu. Bölgede ki en büyük düşman ise

7. Yüzyılda Kafkasyayı fethederek Azerbaycan merkezli Şirvanşahlar devletini kuran Sünnî Araplardı.

Şeyhlikten şahlığa geçmek isteyen Cüneyd, müritlerle silahlanmaya başladı. Cihanşah Şeyh Cüneydi faaliyetlerinden dolayı Karakoyunlu ülkesinden kovdu. Şeyh Cüneyd Anadolu'ya geldi. Anadolu'da pek çok mürit kazandı. Sonra ise Karaman Beyliği'ne gitti, Karaman Beyi İbrahim, Şeyh Cüneyt'in hapsedilmesini emredince buradan kaçarak Memluk Sultanı Çakmak'a sığındı. Burada da Şii propagandası yaparak Anadolu, Suriye ve Irak'tan birçok kişiyi kendi etrafında topladı. Memluk Sultanı da Halep valisini Şeyh Cüneyt'in üzerine gönderdi. Çıkan savaşta Şeyh Cüneyt yenildi ve Samsuna kaçtı.

Şeyh Cüneyt, bu müritlerle Trabzon Rum Devletine saldırdı, başkentini kuşatıp aldıysa da kaleyi alamadığı için geri çekildi. Fatih sultan Mehmet Trabzon'a yönelince Şeyh Trabzon'u terk ederek Diyar Bekr'e gitti. Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan ile ilişkilerini çok iyi tuttu. Nihayet Uzun Hasan'ın kız kardeşi Hatice Begüm ile evlenip Akkoyunlu sarayına yerleşti. Bütün bu süreler boyunca Şiiliğini saklayarak asıl amacına yoğunlaştı.

10.000 kişilik ordusuyla Azerbaycan'daki Arab devleti olan Şirvanşahların üzerine yürümüş, Şirvan Sultanı Halil ile yapılan savaşta öldürüldü. Ölümünden sonra karısı Hatice Begüm'den doğan oğlu Haydar Akkoyunlu sarayında doğdu. Dayısı Uzun Hasan'ın yardımcıları ile Safevi tarikatının postuna oturdu ve Uzun Hasan'ın kızını alarak ona damat oldu.

Akkoyunlu devleti Sünni bir Türkmen devleti idi. Uzun Hasan'ın amacı Şeyh Haydarı ve Safevi tarikatını denetim altında tutmaktı. Fakat hesapları yanlış gitti.

Babası Şeyh Cüneyd gibi devletleşme hesapları vardı. Bu amaçla Uzun Hasandan aldığı destekle Gürcü ve Çerkezler üzerine sefere çıkacağı diyerek Şirvanşahlar Devletine saldırmıştır. Şirvan hükümdarı Ferruh Yasar Gülüstan kalesine çekilerek 7 ay muhasarada kaldıktan sonra Şeyh Haydar'ın güçlenmesinden çekinen Akkoyunlu hükümdarı Sultan Yakup 1488'de Ferruh Yaşar'a yardım gönderdi ve Dağıstan toprakları yakınlarında yapılan savaşta Şeyh Haydar öldürüldü.

Başı kesilerek Tebriz'e getirildi ve köpeklere atıldı. Kendisi de babası şeyh Cüneyd gibi Şirvanşahlar ile mücadeleye de istediğini alamadı. Artık Şirvanşah ülkesi de halkı da Safevi tarikatı için bir hedefti. Azılı bir düşmandı. Şeyh Haydar'ın ölümüyle posta Oğlu Şah İsmail Hatai geçti.

Şeyh İsmail büyük dedesi olan şeyh Cüneyd'in hayali olan devleti kurdu. Tarikatın adıyla kurulan devletin kurucusu, şahı ve

şeyhi oldu. Azerbaycan İran ve Doğu Anadolu'nun Türkmen vatani kimliğini kaybetmesi tam olarak şah İsmail ile başlayan süreçtir. Çünkü şah İsmail Akkoyunlu, Karakoyunlu ve özellikle atalarını öldüren Şirvanşahlar ülkesinde büyük katliamlar yaparak İran'ı Şiileştirmekle kalmayıp aynı zamanda Farslaştırdı.

Şah İsmail tarafından kurulan Safevi devleti, İran'a 200 yıl egemen oldu ve bu sürede İran Azeri kimliğini yitirdi. Büyük İran imparatorluklarından biri olarak ve zirvesindeyken, günümüzdeki İran, Azerbaycan Cumhuriyeti, Ermenistan ve Gürcistan'ın çoğunu, Kuzey Kafkasya, Irak, Kuveyt yanı sıra günümüzdeki Türkiye, Pakistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Suriye'nin bazı kısımlarını yöneten zamanının en güçlü imparatorluklarından biriydi. İran kültürünün Büyük İran'ın geniş bölgelerinde yeniden gelişmesini sağladı.

Ahmet ÇELİK ■

KAYNAKLAR

1. Emory C. Bogle. **İslam: Origin and Belief.** University of Texas Press. 1989
2. Faruk Sümer, **Safevi Devletinin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1992**
3. Tufan Gündüz, **TDV İslâm Ansiklopedisi, Cilt: 38**
4. Tufan Gündüz, **Son Kızılbaş Şah İsmail, 5. Baskı**
5. Uzunçarşılı, İ.Hakkı. **Osmanlı Tarihi Cilt II, Ankara, T.T.K Yayıncılık, 1949**

BUNLARI BİLİYOR MUSUNUZ?

TÜRKÜN KANADI

» AHAL TEKE

A t Türkün kanadidir der Asyalı göçebeler. Ovada aracı, göçte yük taşıyanı, savaşlarda ise kanadidir. Orta Asya için 1731 tarihi Türklerin Jonğartlar dediği Çinli halkların Orta Asyayı işgali sebebiyle Türklerin mecbur kalarak Ruslardan yardım istediği kara tarihtir.

Rus yardımı Arta Asyayı Çin işgalinden kurtarsa da Rus işgali ile yüzleşmek zorunda kalındı. Rusların orta asya işgaline ise en fazla direnen Türkmenler oldu. Ruslar bu direnişi kırmak için 1800 lü yıllardan itibaren Türkmenlere yönelik katliamlar gerçekleştirdi. Fakat bu yeterli olmadı. Ruslara karşı direniş devam etti. Sonunda Ruslar orta Asya'da halklar arasında ki hareketliliği kesmeye kalktı. Bu sebeple orta Asya'da genelde karayolu ulaşımı gelişmemiştir. Bunun yerine sadece demiryolu yapılmış buda belirli merkezlerden kontrol edilmiştir. Fakat Türk halklarının trenlere ihtiyacı yoktu. Onların Ahal Teke gibi kanatları vardı. Bu at ile istedikleri her yere ulaşabiliyor ve Rus birliklerine ani baskınlar düzenliyorlardı. Bu noktada Ruslar tarihte bir ilke imza attı.

Birçok emperyalist halkın daha zayıf halklara yönelik soykırım gerçekleştirdiği tarihi kayıtlarda mevcuttur. Fakat ilk kez Ruslar türkün kanadını kırmak için Ahal teke atlarına yönelik katliamlar gerçekleştirmişti. İkinci dünya savaşı sonlarına kadar devam eden bu katliamlarda 80 binden fazla Ahal teke atının katledildiği ortaya konulmuştur.

GÖÇEBE DİYARINDA BİR SEYYAH

» İBİNİ FADLAN

İslam öncesi dönem Türk halklarının yaşantısı hakkında neredeyse hiçbir yazılı kaynak yoktur. Türkler tarih boyunca Avrupa, Hindistan, Çin ve ön Asya coğrafyasında varlık gösteren nadir halklardan biridir. Fakat orta Asya'da ki binlerce yıllık tarihleri ne yazık ki bir muammadır. Bunun en önemli sebebi göçebe olmaları ve yazıyı çok geç kullanmış olmalarıdır. Mısır ve Irak coğrafyasında yazı MÖ 3500 li yıllardan itibaren kullanılmaya başlanmasına rağmen Türklerin yazıyı kullanması 2. Göktürk devleti dönemindedir. Yani yazının bulunmasından 4000 yıl sonra yazı kullanılmaya başlanmıştır.

Ünlü Türk tarihçisi zeki Velidi Togan, İran'da bir kitap buldu. Bu kitap ise Türk tarihine ışık tuttu. Kitap 910 yılında Abbasi halifesi Muktedir Billah tarafından islami yeni kabul eden İdil Bulgar hanı Almış hana elçi olarak gönderilen ibni Fadlan'ın saklı eseri idi. Bu eser Prof. Dr. Ramazan Şeşen'in Türkçeye kazandırdığı Fadlan Seyahatnamesi eserinden başkası değildir. Türklerin yaşam tarzından ilişkilerine, ibadet anlayışlarından inançlarına kadar her konuda bilgi veren tek eser olma özelliğine sahiptir. İslam öncesi Türk tarihini aydınlatan bu eserde ibni Fadlan'ın bütün seyahat boyunca izlediği rotada karşılaştığı bütün Türk halklarıyla ilgili ayrıntılı bilgiler verilmektedir.

AYESTEFANOS ANITI

Osmanlı devleti tarihte birçok kez Ruslarla savaşmıştır. Kimi zaman zaferlerle kimi zaman ise yenilgilerle sonuçlanan bu savaşlarda iki ülke hep gel git yaşamıştır. Bunun en önemli sebebi Osmanlı'nın Ruslara karşı izlemiş olduğu denge politikasıdır. Ruslar tarih boyunca sıcak denizlere inme politikası izlemiş, İngilizler ise Rusların sıcak denizlere inmesine engel olmak için elinden gelen her şeyi yapmıştır. Fakat 1877-78 yıllarında yapılan ve hicri takvimde 1293 yılına denk geldiği için 93 harbi olarak bilinen büyük Osmanlı Rus savaşında İngilizler Rusların ilerleyişine sessiz kalmıştır. Ruslar doğuda Erzurum'a Balkanlarda ise ilerleyerek eski adı Ayestefanos olan Yeşilköy'e kadar ilerlemiştir. Osmanlı bunun üzerine Ruslarla barış anlaşması imzalamak zorunda kaldı. Sonra ki yıllarda Ruslar savaşta ölen Rus askerleri için bir anıt yapmak istedi. Yapılan anlaşma doğrultusunda cephede farklı yerlerde ölen Rus askerlerinin iskeletleri toplanarak Yeşilköy'de yapılan anıta defnedildi.

Ayestefanos anıtı, Ruslar için bir anıt mezar veya kilise olsa da Osmanlı halkı burayı Rusların zafer abidesi olarak gördü. Osmanlı yönetiminin ittifak ve Terakki partisinin eline geçmesi üzerine kısa barış havası yerini savaş naralarına bıraktı. Osmanlı devleti Enver paşanın emriyle Rusların düşmanı Almanya'nın yanında, Birinci Dünya savaşına girdi. Bu Anıtta dinamitlerle havaya uçuruldu. Ruslara mesaj vermek içinde olay filme alındı. Türk sinemasının ilk filmi bu olay kabul edilir.

NAPOLYONUN KABUSU

» İHTİYAR KURTAHMET CEZZAR PAŞA

Roma'nın Sezar'ı, İngiltere'nin Aslan Yürekli Richard'ı, Fransa'nın ise en büyük değeri Napolyon'dur. Öyle bir kahraman ki onlara göre dünyada hiç bir ülke ona eşdeğer bir kahraman yaratmamıştır. O yüzden tablolarla, filmlerde, romanlarda ve şiirlerinde Napolyon kahramanlık simgeleridir. Onlar değerlerini öylesine iyi tanıtmış ki bizler bile Napolyon'u kendi krallarımızdan iyi biliriz. Peki ya kendi atalarımızı yeterince biliyor muyuz? Napolyon İtalya savaşlarında zafer üzerine zafer kazandı. Avusturya savaşlarında ise onu durdurabilecek kimse bile olmadı. Fransız bayrağını Avusturya sarayının en tepesine dikti.

Avrupa'nın kabusu olan bu büyük fatihin ise büyük bir kabusu vardı. Oda şüphesiz ki ona ağır bir yenilgi tattıran Ahmet Cezzar Paşaydı. Akka kalesi önlerinde ağır bir yenilgiye uğratan Cezzar Paşa onun yenilmezliğine son verdi. Onu boynu bükük Mısır'a geri dönmeye zorladı. Kısa süre içinde ise Fransa'ya gitmek zorunda kaldı. Yaşlı kurda olan yenilgi onun sonunu getirdi.

CEZAYİRLİ HASAN PAŞA

Tarihte özellikle hükümdarların av merakı olduğu bilinir. Bugünde kimi insanlar köpek besler kimi kedi oysa Osmanlı tarihinde öyle bir paşa var ki tıpkı kendisi gibi bir aslana yoldaştır. Yanından ayırmadığı vahşi aslanıyla İstanbul'u gezen bu paşa denizden karaya ayak bastığında, İstanbul halkı kendisini korkudan denize atıyordu. Paşa İstanbul'da olduğunda halkı korku salardı. Boynunda zinciriyle dolaştırdığı aslanıyla hem korku hem de büyük bir nam salmıştı.

Rusları birçok kez yenilgiye uğratan hasan paşa sert mizacı sebebiyle padişaha sürekli şikayet edilse de sürekli yükselmiş ve Osmanlının gözde paşalarından biri olmayı başarmıştır. İlerleyen yaşına rağmen uzun yıllar devlete hizmet etmiş ve 1790 yılında tam 80 yaşında hakka yürümüştür. 400 yıl boyunca dünyaya nizam dağıtan Osmanlı sadece padişahlarıyla değil aynı zamanda Barbaros, Oruç Reis ve Aslan terbiyecisi Hasan paşa gibi kahraman denizciler sayesinde dünyaya egemen olmuştur.

GAGAVUZLAR

(GAGAUZLAR, GÖKTÜRKLER)

Ahmet ÇELİK
Yazar: Selin AKAR

Gagavuz (Gagauz) ismi ile tanınan Türklerin Oğuz boyuna ait Gökoğuzlar, Türk Dünyası'nın batı ucunda yaşayan Ortodoks Hristiyandır. Hristiyanlaşmış lakin kimliklerini kaybetmemişlerdir. Moldova ve Ukrayna'da yoğun olarak yaşarlar ve Moldova'daki merkezleri 15.000 nüfuslu Komrat kasabasıdır. Ayrıca nüfusları yirmi kadar bölgeye dağılmış yaklaşık 160.000 kişidir. Bunlar dışında, kuzeydoğu Bulgaristan (bugün Karadeniz sahillerine yakın 20-50.000 civarında Gagavuz yaşamaktadır.), Ukrayna (yaklaşık 60.000 kişi kadar), Romanya (2000-5000 kişi kadar) ve Yunanistan da ikamet eder. Ayrıca Trakya'nın yerli halkı olan Müslüman Gacallar'ın da Gagavuzlar'dan geldiğine inanılır.

Sayıları tam olarak bilinmez. Bunun sebebi ise ayrı bir topluluk olarak sayılmamış olmaları ve içinde yaşadıkları toplumlarla (Bulgar, Romen ve Rus-Ukraynalı) aynı dini paylaşımlarındandır. Ayrıca nüfus sayımlarında Gagavuzlar Bulgar olarak kayıt edilmekte ve genelde Slav sayılmaktaydılar.

Gagavuzların adı ilk defa 1817 tarihinde Rus nüfus sayımında geçmektedir ve Gagavuzlar hakkında ilk önemli bilgiler Yaşar Nabi Nayır adındaki Türk yazar vermektedir. Örneğin Gagauz adının 'Gök' sözcüğünden

gelen Gaga ve Oğuz adının birleşmesinden oluştuğu, bunun için bu Türklere Gökoğuz denilebileceğini söyler.

Çoğunluğu Ortodoks mezhebine bağlıdır ama Ortodoks olmayanları da vardır. Bunlar Katolik (Katoliklik mezhebinden olan (Hristiyan) ve Subbotnik (Rusya'daki Ekim Devrimi'nin ardından ortaya çıkan ücretsiz ve gönüllü çalışma grupları), Evanjelistlerdir. (genel anlamıyla inciller hakkında vaaz vermektir. İsa üzerinde yoğunlaşan bu vaazların amacı Hristiyan olmayanları bu dine davet etmektir.)

Gökoğuzların (Gagavuzlar) kökenleri hakkında kesin bilgi olmamasıyla birlikte bugüne kadar yerli Balkan halklarından oldukları, daha sonradan Türkleştikleri veya Türkleştirildikleri söylenmiştir. Farklı ve birçok sayıda görüş olmasına rağmen bugün akademik olarak kabul edilen görüş, Gökoğuzların kökeninin Oğuz kökenli bir Türk topluluğu olduğudur.

Gagavuzlar üzerine araştırmalar yapmış olan Polonyalı bilim insanı Tadeusz Kowalski, Gagavuzların kökenini üçe ayırır. Bunlar:

En eski tabaka, kuzeyden gelen bir Türk topluluğunun kalıntısıdır.

Osmanlıların gelişlerinden daha önceki bir

devre uzanan, güneyden gelen kuvvetli bir gruptur.

Osmanlı devrinin Türk kolonilerinden ve Türkleşmiş unsurlarından teşekkül eder (belli bir varlık ve biçim kazanma, oluşma.)

Konuştukları dil ise Gagavuzcadır ve oldukları bölgelere göre Slav, Yunan, ve Romen dilleri etkisinde ama çoğunlukla Türkiye Türkçesine ve Balkan Türkçesine benzemektedir. Diğer dillerden birçok sözcük kullanmasına rağmen Türkiye Türk'ü ve Gagavuz Türk'ü kolayca anlaşılabilir. Eskiden Yunan alfabesi ile yazılan Gagavuzca, Moldova'nın bağımsızlığına ulaşması ve ardından Gagavuzlara özerklik (bir topluluğun/bir kuruluşun kendi kendini, oluşturduğu yasalara göre, özgürce yönetmesi.) vermesinden sonra Türk alfabesinden yola çıkılarak bir alfabe oluşturuldu. Bu alfabe hala daha kullanılmaktadır. Ayrıyeten gelenek ve göreneklerinde de diğer Türk topluluklarına benzerler. Hayvancılıkla ve tarımla uğraşan Gagavuzların harman şekilleri Anadolu Türkleri gibidir.

(bkz: Gagavuzca'ya örnek Ses kaydı

https://www.youtube.com/watch?v=m-GS_to9sTP4)

İLK BAYRAKLARI

MEVCUT BAYRAKLARI

KAF DAĞINDAKİ CENNET TÜRK ÜLKESİ

KARAÇAY

Ahmet ÇELİK

Karaçay çerkes cumhuriyeti Kuzey Kafkasya da K yer alan Anadolu halkına en fazla benzerlik gösteren adeta kaf dağlarının tepesine kurulu muazzam güzellikte bir Türk cumhuriyetidir. Karaçay-Çerkes Müslüman nüfus %70-75 civarındayken Hristiyan Emeni ve Rus oranı ise %15 civarındadır. Bölgenin İslamlaşması 7. yüzyılda Arap fetihleri ile başlamıştır. Aslında İslam'ın bütün bölgeye yayılması yaklaşık olarak 1.000 yıl sürmüştür. İlk aşamada, güney Dağıstan'a ulaşan İslam, buradan da bölgenin batısına doğru yayılmıştır.

16. ve 17. yüzyıllarda Kuzey Kafkasya Osmanlı, Rusya ve İran'ın mücadelesine sahne olmuştur.

Rusya'nın Kafkasya'yı istila etmesi kolay olmamış, İmam Mansur, Gazi Muhammed, Hamzat Bek, Şeyh Şamil gibi liderler önderliğinde birçok defa bir araya gelen Kuzey Kafkasya halkları, 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar Rus İşgaline karşı çetin mücadeleler vermiştir. Fakat Ruslar 19. yüzyılın ikinci yarısında, Kuzey Kafkasyayı ele geçirdiler.

Komünist rejim İkinci Dünya Savaşı yıllarında, çoğunlukla kadın, çocuk ve yaşlılardan oluşan Çeçen-İnguş ve Karaçay-Balkar halkları, Orta Asya'ya sürgün edilmiştir. Stalin'in ölümünden sonra Sovyetler Birliği'nde devlet baskıları azalmaya başlamış ve Kruşçev'in iktidarda bulunduğu 1957 yılından sonra ki dönemde Kafkas halklarının ana vatanlarına dönmelerine izin verilmiştir.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Kafkas cumhuriyetlerinde iktidara gelen Cahar Dudayev ve İnguşetya'da Ruslan Auşev gibi siyasiler başlarda bağımsız hareket etmeye çalışsa da uzun yıllar süren Rus Çeçen Savaşı sonrası Rusya Kafkasya bölgesinde tekrardan hakimiyetini sağlamlaştırmıştır.

Karaçaylar 1943 yılında diğer Kafkas halkları gibi Stalin yönetimince Kazakistan'a sürülmüş, yerleşim yerleri Gürcistan'a verilmiştir.. Kruşçev

yönetiminde sürgün edilen halkların yurtlarına geri dönmelerine izin verilmesiyle Karaçaylar da 1957'de Orta Asya'daki sürgün yerlerinden ayrılarak Kafkasya'ya geri dönmüşlerdir. Böylece Karaçay-Çerkes Özerk Cumhuriyeti varlığını sürdürmüştür.

Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti 14.100 kilometrekarelik yüzölçümü ve 600.000 kişilik nüfusu ile küçük cumhuriyetlerden biridir. Karaçay-Çerkesya çok etnikli bir yapıya sahiptir. Cumhuriyette 80'den fazla etnik grup yaşamaktadır. Nüfusun %40'ı Karaçay, %30'u Rus, %11'i Çerkes, %7'si Abaza (Abazin) ve %3'ü Nogaylardan oluşmaktadır.

Rusya bölgesinde birbirine yakın olan halkları hiç anlaşılmadıkları halklarla ortak bir devlette bir arada tutarken kardeş olan halkları dabolüp birbirinden uzaklaştırmıştır. Karaçaylar köken olarak Çerkeslerden çok farklı bir halk olmasına rağmen Çerkesler ve Ermeniler Karaçay Cumhuriyetine sürgün edilmiştir. Böylece Kafkas halklarının birlikte hareket etmeleri engellenmiştir.

Karaçay-Çerkesya üst düzey yönetimde cumhurbaşkanı etnik Karaçay, başbakan Çerkes, parlamento başkanı ise Rus olmalıdır. Böylece Karaçay-Çerkesya'da "cumhuriyeti oluşturan beş unsur arasında siyasi dengeyi sağlayan gayri resmî bir etnik temsil sistemine" dayalı bir yönetim modeli oluşturulmuştur.

Halkın % 60 kırsal alanlarda yaşayan ülkede nüfusun kalını şehir merkezlerinde yaşamaktadır. Diğer Kafkas devletlerine oranla sanayisi ve eğitim seviyesi gelişen ülkede rusya için vazgeçilmez olan çok önemli altın madenleri de bulunmaktadır.

Dağlık bir ülke olan devlette tarım ve hayvancılık büyük gelişme göstermiştir. Turizm de ise Rusya coğrafyasının en yüksek dağı olan Elbruz dağı büyük bir paya sahiptir. Bunun yanında doğunun İsviçresi olarak anılan dombay dağı da kayak merkezleri ve doğasıyla her yıl milyonlarca turist çekmektedir. Dombay şehri ismini bölgede yaşayan bizonlardan alır. Bizonun karaçay Türkçesinde ki adı dombaydır.

KAYNAKLAR

1. <https://tr.sputniknews.com/fo-to/201707111029234192-rusya-dombay-kafkas-karacay-cherkes-cumhuriyeti/>
2. https://insamer.com/tr/karacay-cherkes-cumhuriyeti_3436.html
3. <https://howtodoright.com/holidays-in-dombay/>
4. https://www.vpoxod.ru/page/toponym/teberda_info
5. https://club-voshod.com/info/pohodnoe_info/dostoprimechatelnosti/prielbrusie/elbrus/

MEMLÜKLER (KÖLEMENLER)

Memlûk Devleti, kölelikten gelen Memlûkler'in kurduğu bir askeri aristokrasi devletidir. Memlûk sözlükte "köle", "birinin malı olan" anlamlarına gelmektedir. Memlûk kelimesi sonraları ise İslam tarihinde "hükümdar veya emirlerin muhafız birliklerinde görev yapan özel sosyal ve hukuki bir statüye sahip asker" anlamında kullanılarak yeni bir anlam kazanmıştır.

Selahaddin Eyyubi'nin ölümünden sonra (1193) devlet mirasçılarını tarafından aralarında paylaşmışlardır. Eyyubi ailesinden gelen hükümdarların hakimiyeti altında bazı yeni emirlikler (Halep, Şam, Mısır vb.) ortaya çıkmıştır. Bu emirlikler kısa sürede siyasi yarış haline girmişler ve asker sayılarını hızlıca artırmışlardır. Nitekim bu amaç doğrultusunda Kıpçak coğrafyasından ve Maveraünnehir'den çok sayıda Memlûk getirerek onları asker olarak yetiştirmişlerdir. Kısa bir süre sonra da bu Türk memlûkler Eyyubi hükümdarlarının vazgeçilmez güçleri olmuşlar ve bunun sonucunda da onlarda siyasi meselelere dahil olmuşlardır. Bu dahil olmanın neticesinde memlûkler, 267 yıl boyunca Mısır merkezli bir devlete hükmedeceklerdir.

Dönemin tarihçilerinin Türk Devleti olarak adlandırdığı Memlûkler (Kölemenler), Bahri Memlûkleri (Bahriyye, Birinci Memlûkler; 1250-1382) ve Burci Memlûkleri (Burciyye, İkinci Memlûkler; 1382-1517) olmak üzere iki döneme ayrılmıştır.

Mısır'ın başkenti Kahire merkezli kurulan bu Türk devletinin dini Sünni İslam idi ve halkının büyük bir kısmını Araplar oluşturmaktaydı. Arapça kaynaklarda adı sıklıkla "Ed-Devlet'üt-Türkiyye" yani Türk Devleti olarak geçse de literatürde isimleri Memlûk Devleti olarak kalmıştır. Memlûk Devleti'nde saltanat değişikliği soya bakılmaksızın gerçekleşmiştir.

Resmî dili Arapça olsa da ordu ve devlet dili olarak Türkçe benimsenmişti. 1250-1517 yılları arasında hüküm sürececek olan Memlûkler, bir taraftan Moğolları Ayn Calut Savaşı ile yenmiş, onları durdurmuştur. Bu savaş Moğol ilerleyişini durdurduğu gibi, Moğolların “durdurulamaz” tezini de çürütmüştür. Diğer taraftan Haçlı Seferleri sonucunda Ortadoğu’da kurulan devletleri ortadan kaldırmışlardır. Bundan dolayı İbn Haldun, Memlûkler’in Allah’ın büyük bir lütfu olduğunu söylemiştir.

Peki bu güçlü devlete kim son verecektir? Memlûk Devleti’nin siyasi egemenliğine ise Osmanlı Sultanı I. Selim (Yavuz Sultan Selim) son verecektir. Osmanlı ile Memlûk ilişkileri I. Murat döneminde dostane şekilde ilerlemekteydi. Fakat daha sonra Fatih Sultan Mehmet zamanında Hicaz su yolları meselesi, II. Bayezid döneminde Memlûklerin Cem Sultan’ı himaye etmeleri ve Yavuz Sultan Selim döneminde Dulkadir Beyliği’nin Osmanlıya katılması ile ilişkiler daha da gerilmiştir. Yavuz Sultan Selim büyük Mısır Seferi’ne çıkmış, Mercidabık Savaşıyla Memlûkleri yenmiş, Sina Çölü’nü geçerek Memlûk ordusunu ikinci kez Ridaniye Savaşı ile yenerek Kahire’yi almış ve Memlûklere son vermiştir.

Memlûklerin siyasi yapısı karmaşık fakat dinamik bir siyasi yapıdır. Aynı zamanda bu dinamizm, gelişen bir formdadır. Birçok yönüyle kendisinden önceki devletlerin etkilerini devam ettirmektedir. Ancak Memlûklerin siyasal yaşamındaki en karakteristik özellik idari, siyasi ve iktisadi görevlere asker kökenli kişilerin getirilmesidir.

Perihan ÖNOĞUL KAFADAR ■

Öğrenci: Bora Yiğit KURTULUŞ 11/C ■

KAYNAKLAR

<https://islamansiklopedisi.org.tr/memlukler>

<https://www.tarihidim.com/kolelikten-sultanliga-memluk-devleti-tarihi/3/>

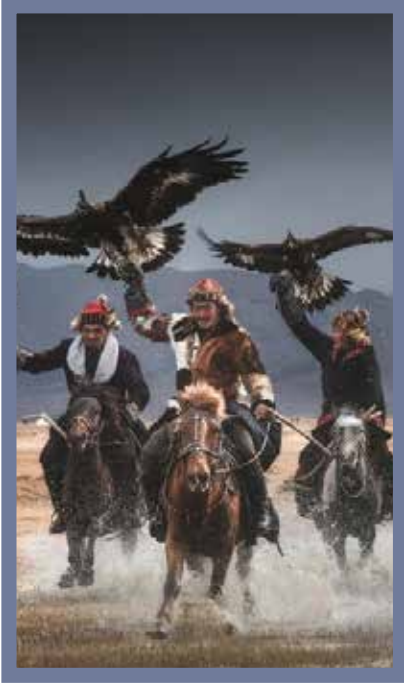
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/220898>

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/45123>

MAHMUT AK, Memlûkler Tarihi, İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ AÇIK VE UZAKTAN EĞİTİM FAKÜLTESİ, (http://au-zefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/tarih_ao/memlukulertarihi.pdf)

ÖTÜNEN'İN KADİM AVCILARI KAZAKLAR

Ahmet ÇELİK

Kazaklar Uçsuz bucaksız orta Asya steplerinin süvari sahipleridir. Orta Asya'nın en büyük ülkesine sahip olan bu halkın en önemli özelliği savaşı ve avcı özelliklerini yitirmemiş olmasıdır. Dünyanın 9. Büyük ülkesine sahip olan kazaklar sadece Kazakistan'da değil Çin, Moğolistan ve Rusya coğrafyasında da yaşıyorlar. Özellikle Çin ve Moğolistan'ın kadim avcıları kazaklardır.

Baharat yolu Arab coğrafyası için ne ifade ediyorsa ipek yolu Çin için ne anlama geliyorsa kürk yolu da tarih boyunca Rusya coğrafyası için ticaret ve zenginliğe açılan kapı olarak görüldü. Fakat kürk yolunu değerli kılan avcı kazaklardır. Onlar güneydoğu Rusya coğrafyasının uçsuz bucaksız ormanlarında ve Moğol steplerinde avladıkları kurt ve tilkileri bu yol ile batıya ulaştırırdı. Moğol steplerinde yaşayan bu avcı halkın geçimi tamamen avcılığa ve hayvanlılığa bağlıdır.

Hayat dünyanın hiçbir yerinde kolay değildir. Mücadele gerektirir. Çaba ve emek sarf eden insanlar iyi bir hayata kapı aralar. Orta Asya'nın uçsuz bucaksız steplerinde yazın güneşin kavurucu sıcaklığında kışın ise dondurucu soğukların egemen olduğu bu coğrafyada ise hayat göçe-

be halklar için hiç kolay değildir. -50 derecelere varan soğuklarda avlanmakta deve tüylerinden yapılan çadırlarda yaşamakta inanılmaz derece zor ve büyük bir mücadele gerektirir. İşte asıl hayatı zor olan ve zorlukları aşabilen insanlar bu coğrafyanın kadim savaşçılarıdır.

Bugün de torunları Ötüken coğrafyasında atlarına binerek kanatları 2 metreyi aşan dev kartallarını omuzlarına alarak kurt ve tilki avına çıkarlar. Böylece temel geçimlerini sağlamak için her gün doğayla savaşır. Tarih boyunca göçebelere bu denli güçlü ve korkusuz kılan hayatın bu zorluğudur.

Kartal avcısı film linki <https://www.youtube.com/watch?v=dNt-z4qeNsA>

KAYNAKLAR

1. https://www.ntv.com.tr/galeri/seyahat/mogolistanin-gocebe-kartal-avcileri-ve-avci-kuslari,_MjK8MmXLECG0TGyZBD2Bw/k-hl-SWNAo003lQtKDq0zOw 23/01/2021

YAŞAYAN TARİH ÖZBEKİSTAN

Özbek adına ilk kez 13.yy. sonunda rastlanmaktadır. Cengiz Han'ın kurduğu Moğol İmparatorluğu'nun (1196-1227) batı kolu olan Altın Ordu devletine mensup Türk kökenli boylardan biri, bu tarihten sonra hanları Özbek Han'ın adıyla (1282-1342) anıla gelmiştir. Orta Asya'da ilk Özbek hakimiyeti 16. yy. başında Semerkant'taki son Timur hanedanını yenerek Maverünnehir'de kendi devletini kuran Muhammed Şeybani Han ile başlamıştır. 18. yüzyıla kadar süren bu hakimiyet yerini aynı yörede kurulan Hive ve Hokand Hanlıklarıyla Buhara Emirliği'ne bırakmıştır.

Timur, tarihin en büyük cihangirlerinden biriydi. Zamana ve zemine göre değişen siyasi bünyeyi geliştiren, kalabalık orduları fetihlere yönelten etkili bir devlet adamı, askeri bir taktikçi ve strateji uzmanıydı. İslam medeniyetinin en önemli şehirlerinden biri olan ve bugün Özbekistan sınırları içinde bulunan Semerkant'ı "dünya şehri" haline getirmek için büyük çaba göstermişti.

**Emir Timur Meydanı
Taşkent**

**Registan Meydanı
Semerkant**

**Kukeldash Medresesi
Taşkent**

KÜLTÜRÜ VE GELENEKLERİ

Özbekler, geleneksel aile anlayışlarında çok çocuklu olmaya önem vermişler ve çok çocuklu ailelerin güçlü aile olmalarına inanmışlardır. Öyle ki Özbek Türkleri arasındaki "İt ol, kuş ol ama çok ol!" sözü bu anlayışın bir gereğidir.

Bu kültürdeki bir diğer gelenek ise, evlenecek Özbek Gençlerin evlenmeden önce "Gap Gaştak" denilen bir merasim yapmalarıdır. Bir anlamda Özbek genç, arkadaşlarına çeşitli ikramlarda bulunduğu bir merasimle evleneceğini duyurur ve bir anlamda bekârlığa veda buluşması yapar. Bu, aynı zamanda bundan sonra arkadaşlarının ona evleneceği gerçeğine göre yaklaşım, sorumluluklarına saygı duymalarını bildirmek için yapılır.

Misafire büyük bir önem verilen Özbek kültüründe, konuklar baş köşede ağırlanıyor ve en değerli yiyecekler ikram ediliyor. Anadolu adetlerinde görülen gece vakti saç ve tırnak kesmenin uğursuzluk getireceğine olan inanç Özbek kültüründe de vardır.

Özbekistan'da "Doppi" adı verilen eskiden sadece

erkekler giyse de günümüzde kadınların da kullandığı bir başlık vardır. Her şehrin Doppi'si farklıdır ve kendi özgü desenleri vardır. Ülkede bir erkeğin Doppi'sinin düşmesi çirkin ve ayıplanacak bir hareket olarak kabul edilir. Ayrıca Özbekistan'da erkekler ile kadınların el sıkışması hoş karşılanmaz erkekler kadınları elini kalbinin üstüne koyarak selamlar, ülkede erkeklerin el sıkışırken sol ellerini kullanması hakaret olarak kabul edilir.

İPEK VE BAHARAT FESTİVALİ

Ulusal el sanatları desteklemek ve Özbek milletin kültürel zenginliğini yüceltmek için düzenlenmiştir. Festivalde, hayal gücünüzü güzel iş ve zarafetle şaşırtan geleneksel Özbeklerin sergileriyle karşılaşacaksınız. Buhara minyatür ve Gijduvan seramikleri, kovalanmış metal ürünleri, el işçiliği “ikat”, ipek ipekten halılar, altın dikiş, takı ve tabaklar, festivalde sergilenen şeylerden sadece birkaçı. Ünlü mimari Lyabi-Hauz Ensemble meydanı, geleneksel kostümlerin parlak renkleriyle dekore edilmiştir ve müzik ve dans sesleriyle doludur.

YEMEK KÜLTÜRÜ

Özbekistan'da genç kızlığa geçişin ilk şartı üstü desenli tandır ekmeği yapmayı öğrenmektir. Çünkü ekmeğin, ülkede kutsal kabul edilir ve kötü ekmeğin kötü şans getireceğine inanılır. Özbek geleneklerine göre misafir geldiğinde pilavı evin erkeği pişirir ve misafir evin kapıya en uzak noktasına oturtulur.

- » Lag'man
- » Shurbo
- » Tandır
- » Özbek Mantısı
- » Özbek Pilav
- » Patry
- » Lepyoshka

Özbekistanın meşhur yemeklerindedir.

ÇEŞME-İ EYÜP

İnanışa göre burası zamanında Hz.Eyüp Buharayı ziyarete geldiğinde esasını yere vurmuş ve yerden su fıskırmış. Bu çeşmenin içinde hala var ve ziyaretçilerinin dediğine göre bu su şifalı sudur. Aynı zamanda Çeşme-i Eyüp adı verilen mekanın içerisinde bulunan sandukanın ise kime ait olduğuna dair kesin bir bilginin olmadığını ancak mevcut kaynaklardan edinilen bilgiye göre, kabrin tasavvuf büyüklerinden birisine ait olabileceğini dile getirdi.

İbrahim Şahin
Öğrenci: 9 / A sınıfı Melike BATUR

KAYNAKLAR

1. https://www.okan.edu.tr/avrasyamerkezi/sayfa/961/ozbekistan/?fbclid=IwAR1ctj8E1-yoX7T80SqcmbFB5gz5-w4DW2C_-9CnKdG3A-vahmMw_LeSbE-Slg
2. https://www.aa.com.tr/tr/pg/foto-galeri/ozbekistanda-ipek-ve-baharat-festivali-basladi-?fbclid=IwAR2Eh7_eX9a1qCWfPXLl_LvopVx3EXKnsHRZWPqFh-3PgYLAjRN9uZw-gCQ
3. https://blog.biletbayi.com/ozbekistanda-ne-yenir-ne-icilir.html/?fbclid=IwAR2tC-0l9eB9WgrlCzOv_2eRQ1EB2e_9rf_hs2WwZ-0ckFhe0xxikC3_HX1C4

TARİHİ DEĞİŞTİREN BİR AŞK HİKAYESİ

• Büyük Selçuklu Anadolu • Selçuklu
• Osmanlı

Tarih boyunca göçebe toplumlar hep küçümsenmiştir. Osmanlı kendisi bir Türkmen topluluğu iken onlara sırtını dönmüştür. Büyük Selçukluyu kuran göçebe Türkmenler iken zamanla küstürülmüş ve o kurucular isyan edip oğuz ayaklanması ile Büyük Selçukluyu yıkmıştır. Anadolu Selçuklu devletini yıkan Babai ayaklanması da bir Türkmen ayaklanmasıdır. Bu sebeple kimi zaman Çin baskısı kimi zaman Moğol baskısı ile göç eden Türkmenler bazen de kendi kardeşleriyle, kendi devletleriyle anlaşamadıkları için göç etmek zorunda kalmıştır. Osmanlı ülkesinden İran'a kaçmaları veya Safeviler ülkesinden Osmanlı ülkesine göç etmeleri bu duruma örnektir.

Büyük Selçuklu adından da anlaşılacağı gibi kurucusu Selçuk beydir. Karahanlıların batı kısmını oluşturan oğuz yabgu devletinin batı

topraklarında bu devlete bağlı bir ordu komutanı olan Selçuk bey, yıllarca oğuz yabgu beyine aşiretiyle hizmet etmenin verdiği güvenle oğuz yabgu beyinin kızına talip olur. Yani Türklerin batıya yürüyüşü bir aşk hikayesi ile başlar. Fakat bu aşk hikayesi istenildiği gibi sonuçlanmaz.

Selçuk bey aşiretin ak sakallı yaşlılarından ricada bulunur. Oğuz yabgu beyinin kızını kendisine istemelerini ister. Beyler başta karşı çıksa da beylerini kırmak istemez. Toplanıp oğuz yabgu beyinin sarayına gider. Oğuz yabgu beyi gelen heyeti aşağılar. Kızım sultanlara layıktır. Bir çobana verecek kızım yok der. Bu aşığılama Selçuk bey ve obasının çadırlarını toplayarak güneye Gazneli vatanına göç etmeleriyle sonuçlanır. Selçuk bey rey şehrini alıp obasını kurar.

Selçuk beyin 4 oğlu vardı. Aslan, Mikail, Musa ve Yusuf. Koca kurt yaşlanıp hakka yürüyünce devletin başına Arslan yabgu geçer. fakat Gazneli vatanında yaptıkları yağma ve talan sebebiyle tutuklanıp Hindistan da ki Kalinjar kalesine hapsedilir ve orada ölür. Arslan'ın oğlu Kutalmış devleti yönetecek durumda olmadığından Selçuk beyin diğer oğlu Mikailin oğulları Tuğrul ve Çağrı beyler devlet idaresini ele alır. Daha sonra Anadolu Selçukluları ve büyük Selçukluyu karşı karşıya getiren hem Kutalmış oğlu Süleyman şah hem de Kılıç Arslan'ın ölümüne yol açan durum budur. Çünkü Kutalmışın oğulları Selçuklu tahtının kendilerine ait olduğunu savunmuş tahti almak için kimi zaman Bizans ile savaşlarına ara verip büyük Selçuklu ile savaşmışlardır.

Tahta geçen Tuğrul ve çağrı beyler amcalarının intikamını almak için büyük saldırıları başlattılar. Gazneli ülkesinin kuzeyini yaşanmaz hale getirdiler. Sonunda Gazneli Sultanı Mesud ordularıyla sefer kararı alır. Fillerle desteklenen dev bir ordu ile Selçukluları topraklarından kovmaya kararlıdır. Fakat işler istenildiği gibi gitmez. Selçuklular savaş alanına çıkmaz ve çöle kaçar. Fakat Gazneli sultanının eli boş dönmeye niyeti yoktur. Çöl iklimine alışık olmayan filleri Türkistan çölllerine sürer. Kısa süre içinde filler dağılır. Yola devam edemez. Sultan ordusunun büyük bir kısmını geride bırakıp kaçan Selçukluları kovalamaya devam eder. Nihayet Dandanakan kalesi civarında dinlenmeye karar verir. Bu sefer ise ani bir baskınla Selçuklular Gazneli ordusunu ağır bir yenilgiye uğratar. Böylece Selçuklu devleti resmen kurulurken kardeş Gazneli devleti yıkılış sürecine başlar.

Selçuklular zaferin getirdiği güvenle bütün Gazneli vatanının kuzeyini talan eder. Her yeri yakıp yıkarlar. Fakat Selçuklunun unuttuğu bir ortaçağ gerçeği vardır. Bu toprakları çin işgalinden Talas savaşı ile kurtaran Abbasi ordusudur. Halife vatanında anarşi istemezdi. Halifenin elçileri vasıtasıyla tuğrul beye mesajı netti. Yağmayı, talanı, yakıp yıkmayı derhal brak. İslam'a hizmet et. İmar faaliyetlerinde bulun. Bunun üzerine Tuğrul bey elçilerle birlikte Bağdat'ın yolunu tutar. Halifenin elini

öpen Tuğrul bey islama hizmet edeceğine dair yemin eder. Artık Tuğrul bey sadece bir Yabgu değildir. Halifeninde gözdesidir. Bu dönemde Türkmenler sadece orta Asya da kalmadı. Halifenin de onayı ile batıya göçler başladı. Abbasi ordusu Türkmenlerde oluşturulmaya başlandı.

Tuğrul bey vefat edince varisi olmadığından tahta Alp Arslan ünvanı ile Muhammed Bin Çağrı geçti. Abbasi halifesi Kaim Bi İmrillah'ın damadı olması sebebiyle Abbasi ordusunun da komutanıydı. Abbasi sarayında yaşıyor. Mısrıda fitne yuvası haline gelen Fatimiler üzerine sefer hazırlığındaydı. Ordusu da Suriye'de konuşlanmış son hazırlıklarını yapıyordu. Fakat kaderin ne getireceğini kimse bilemezdi. Roma tahtına oturan Romen Diojen İslam memleketleri üzerine sefere çıkmıştı. Tarihin en büyük ordularından birini oluşturmuştu. 200 bin kişilik ordu ile yola çıkan Bizans imparatoru daha fazla asker toplamak için ülkesinde şehir şehir dolaşıyordu. Sivas'ın ardından Erzurum'a doğru yola çıkınca İslam'ın tacı en görkemli şehirlerinden biri olan ahlata büyük bir tehlikeye girmişti. Belli ki Bizans'ın amacı Ahlat şehrini almaktı. Alp Arslan asıl adıyla Adud'üd-devle Ebû Şüca' Muhammed adına layık olduğu gibi gerçekten de devletin koruyucusuydu. 1071 Malazgirt savaşında Bizans ordusunun yarısı kadar sayıya ulaşamayan ordusuyla tarihe şan ve şerefle anılacak zaferini yazdı. Bu savaşın ardından önce küçük beylikler ardından Anadolu Selçuklu ve sonrasında ise Osmanlı imparatorluğu için temeli o hazırlamış oldu. Kanıyla nice zaferler yazan atalarımıza sonsuz minnet borçluyuz. Ruhları şad olsun.

Bir aşk hikayesiyle başlayan yolculuk büyük Selçuklu devleti, Anadolu Selçuklu devleti, Akkoyunlu devleti, Osmanlı imparatorluğu ve Türkiye cumhuriyeti ile neticelendi.

Ahmet ÇELİK ■

TÜRK İZİNDE

“Türkler, Herodot ve Tevrat’tan çok daha eski yüzyılların tanıdığı bir ulustur.

Türkler olmadan tarih bilimi düşünülemez.”

Joseph Von Hammer-Pursptall

Üç kıtada devlet kuran Türklerin yaşadığı coğrafyayı sınırlandırmak bu yüzden oldukça zordur. Fakat Macaristan’dan Pasifiğe kadar uzanan Avrasya coğrafyasında yaşadıkları genel olarak üzerinde durulan noktadır. Ön-Türklerden (uluslaşma öncesi) M.Ö. 4000 -3000'lere kadar geriye gidilirse bugünkü Baykal Gölü'nün kuzeydoğusunun (Hakasya bölgesi) ve Altay Dağları'nın Türk Milletinin ortaya çıktığı yer olduğu görülür. Avrasya coğrafyasında yoğun olarak yaşayan en eski topluluğu Sakaların (Iskitler) kurduğu federasyonun yönetici grubunun Türklerden oluştuğu ifade edilir ki efsanelere konu olan Alp Er Tunga (Afrasyap-Şehname) ve Tomris Hatun (Türklerdeki ilk kraliçe kabul edilir) bunun en güzel örneklerindedir. Asya kökenli dini mitolojide ise Türklerin menşei, tufan sonrası Hz. Nuh'un üç oğlundan biri olan Yafes'e dayandırılır. Oğuz Kağan destanında da Yafes'in Türk adında olan oğluna hükümdarlığı bıraktığı ve diğer oğullarının ona itaat etmelerini emrettiği anlatılır. Bu da “Türk Cihan Mefkuresi”nin temelini oluşturur.

Türk adı ilk defa 420 tarihli bir Pers metninde Altaylı kavimler için kullanılmıştır. Türk adı; Çin metinlerinde miğfer, Uygur metinlerinde güçlü-kuvvetli, Arap-İran metinlerinde güzel insan, Ziya Gökalp 'de ise töreli-kanun, nizam sahibi gibi anlamlarda kullanılmıştır.123 devlet kurmuş olan Türk Milleti'nin tarihinin aydınlatılması için araştırmalar devam ediyor olsa da, biz mihenk taşları olan bugünkü Türk Devlet Geleneğinin temellerini atan Hunları, Kök Türkleri ve Uygurları mercek altına alacağız.

BÜYÜK ASYA HUN DEVLETİ

MÖ 2255-318 yılları arasında pek açık olmamakla birlikte kaplumbağa kabukları ve kemikler üzerine yazılan Hunların atalarına dair bazı belgeler mevcuttur. Bu nedenle tarihte bilinen ilk Türk Devleti'nin temelleri MÖ 2255'lerde atıldığını söylemek mümkündür. Hun adının anlamının Kün'un (Hun) halk olduğu düşünülmektedir. Hükümdarlığa başlama tarihi kaynaklarda bildirilmese de MÖ 221 yılında adı bilinen ilk Hun hükümdarı Teoman (T'ou-man)dir.

Teoman'ın en büyük oğlu olan Mo-tu tahtın en büyük varisiydi. Babası ikinci eşinin tahrikiyle başka bir oğlunu tahta geçirmek için onu Yüe-chih'lere rehin olarak yolladı. Amacı Mo-tu 'yu Yüe-chih'lere öldürtmekti.Ne var ki, Yüe-chih 'lar daha onu öldüremeden, Mo-tu onların en iyi atlarından birini çalarak kaçtı. Oğlunun bu olağanüstü hareketine şaşırarak babası, onu on bin süvarilik bir okçu birliğin komandanı tayin etti. Mo-tu da kendisine verilen bu birliği sıkı bir disiplin içerisinde eğitime tabi tuttu. Öyle ki, ıslık çalan okunu her attığında adamları da atacaktı. Bu emre uymayanlar derhal orada öldürülüyordu. Mo-tu, önce en sevdiği atına, daha sonra en sevdiği karısına ok attığında, onun gibi yapmayanların hepsini öldürdü. Bunun üzerine babasının en sevdiği ata ok attığında tüm birliği emre itaat etmiş ve Mo-tu gibi oklarını fırlatmıştı. Mo-tu neticede tüm birliğin kendi istediği gibi yetiştiğine kanaat getirmiş, ihtilal yapıp babasını öldürmüştü.

Mo-tu ülkesi içinde kontrolü sağladıktan sonra dış politika ile ilgilenmeye başladı. Hunların doğu sınırındaki komşuları Tung-hu'lar (Tunguz) Mo-tu'nun tahta geçtiğini duyunca güçlerini gösterip onu baskı altına almak istedi. Tunguzlar ondan önce değerli bir atını, sonra da kadınlarından birini istedi. O, devlet adam-

ları ile müzakere ettikten sonra ikisini de fazla direnmeden verdi. Ancak Tunguzlar, Mo-tu'nun korktuğunu düşünerek, iki ülkenin arasındaki ıssız çorak bir bölgeyi de isteyince, "Atımı ve cariyemi istediniz benimdi verdim. Ama toprak milletimindir. Kanla alınan kanla verilir" diyerek Tunguzlara saldırıp onları mağlup ederek ilk "Vatan Sevgisini" bizlere miras bıraktı.

Asya kıtasında yaşayan hemen hemen bütün toplulukları tek bayrak altında toplamış, imparatorluğun sınırlarını doğuda Kore, kuzeyde Baykal Gölü, batıda Aral Gölüne, güneyde Çin'de We-i Irmağı, Tibet Yaylası, Karakum Dağlarına kadar genişletmiş, Moğollar, Tibetliler, Tunguzlar ve Çinliler dahil 26 tane şehir ve devleti Hunlara bağlamıştır.

Mo-tu Han ordusu 10,100, 1000 olarak bölümlere ayırmış ve bu bölüklerin başında olanlara onbaşı, yüzbaşı, binbaşı unvanları vermiştir. Bu faaliyeti de şu anki Türk Silahlı Kuvvetlerinin temelini atmıştır. Mo-tu Han onluk sistemi kabilecilik kavramını kırmak, onun yerine "Millet Anlayışını" geliştirmek için gerçekleştirmiştir.

MÖ 800-780'lerde Çin,Hun akınlarından korunmak için kuzey sınırlarına savunma duvarları yapmaya başlamıştı. MÖ 247-221yılları arasında büyük bir imar faaliyetine girşerek Çin Seddi'nin inşasını tamamlamıştı.

Mo-tu'nun yerine geçen oğlu Tan-hu (Başbuğ)Ki-ok (MÖ 174-160) devletin haşmetini korumaya çalışsa da Çin prensesleriyle evlenme geleneğini başlatarak büyük bir hata yapmış oldu. Çünkü Türk geleneğinde kadına verilen değeri bilen Çin Devleti için bunu bir fırsattı.Ve bu evliliklerle Türk Devletini sınırsız kuvvetten düşürmeye çalıştı.

Zamanla zayıflayan Hun devleti Hükümdarı Ho-han-yeh(MÖ58-31) iktisadi darlık ve askeri güçsüzlük karşısında maddi yardım edilir düşüncesiyle Çin himayesine girmeyi toplanan Toyda (kurultay) teklif etmiştir. Kardeşi Çi-çi (sol kanat kralı) bu durumu "gülünç ve utanç verici" bularak Ho-han-yeh'in tanhuluğunu tanınamış, atalara karşı bir saygısızlık olarak gören Çi-çi 'nin taraftarları da bunu reddetmiştir. Bu fikir ayrılığı da devleti de ikiye bölmüştür. (MÖ 55)

Bunun akabinde Çin sahasında Hun Devleti tarihe karışmış ama Çi-çi nin himayesindeki Hunlar kabileler halinde Aral Gölünün doğu bozkırlarında sessiz bir yaşam sürdürmüştür. Zamanla çoğalıp güçlenmiş ve yaşanan iklim değişikliği gibi sebeplerle batıya doğru yönelerek Balamir öncülüğünde Avrupa Hun İmparatorluğunu kurmuşlardır.

AVRUPA HUN İMPARATORLUĞU

Asya'daki Hun Devleti zayıflayıp dağılmaya başlayınca boylar batıya doğru ilerlemeye başlayacak ve IV. asrın ortalarında Alan ülkesini ele geçiren Hunlar İtil (Volga Nehri) kıyılarında görülecektir.

İlk taarruzlarını Germen kavmi olan Ostrogotlara, daha sonra 375 de Vizigotların üzerine yürüyerek yapmışlardır. Hun askerî harekâtına dayanamayan kral halkını alarak batıya doğru geçecektir. Artık Hun tehlikesi karşısında tutunamayan kavimler, birbirlerinin üzerine gitmek zorunda kalır ve sürekli yer değiştirir. Sonunda ulaştıkları Roma İmparatorluğu'nun kuzey eyaletlerini tamamen alt üst ederek Avrupa'nın etnik yapısını kökünden değiştiren meşhur kavimler göçü dalgasını başlatır.

395-396 yıllarında Balkanlar ve Kafkasya üzerinden Anadolu'ya ilk Türk akınları yapılacak hatta Suriye'yi geçip Kudüs'e kadar ilerleyeceklerdir. Batıda Hun baskısı Uldız zamanında daha da fazla hissedilmeye başlandı. Doğu Roma daima baskı altında tutulmaya, Batı Roma ile ise iyi ilişkiler geliştirilmeye çalışılmıştır. Barbar kavimlere karşı zaman zaman Batı Roma Hunlardan destek almışlardır.

Uldız ve Rua'nın ölümünden sonra iki kardeş; Attila ve Bleda tahtı birlikte yönettiler. 445 'te Bleda ölünce yerine Attila tek başına Hun İmparatorluğu'nun hâkimi oldu. Artık iktidarının zirvesine ulaşarak, o devir Asya ile Orta Avrupa'nın tek hâkimi durumuna yükselmişti. Ona karşı koyacak hiçbir kuvvet kalmamıştı. Bunun psikolojik belirtisi olarak savaş tanrısı Ares'in uzun zamandan beri kayıp olduğu düşünülen kutlu kılıcını bir Hun çobanı bularak Attila'ya getirdiği söylentisi yerli Avrupa toplulukları arasında yaygınlaşmıştı. O devir inancına göre Ares'in kutlu kılıcının Attila'nın eline

geçmesi artık yeryüzüne hükmetme yetkisinin Tanrı tarafından ona verildiğinin işareti sayılıyordu. Sadece psikolojik açıdan değerli olan bu söylenti Avrupa'da 20. yüzyıla kadar Attila'nın ününün ulaşmasını sağlamıştır.

Attila Doğu Roma üzerine yaptığı Balkan seferleri sonucunda atından inmeden Margos ve Anatolia Antlaşmalarıyla Doğu Roma'yı tamamen kendine bağladıktan sonra yönünü Batı Roma'ya çevirdi. Roma imparatorunun kız kardeşi Honoria, Attila'ya bir nişan yüzüğü göndermişti. Attila da onu eşliğe kabul ettiğini bildirerek çeyiz karşılığında da imparatorluğun Honoria'ya düşen yarısını istedi veya prensesin kocası sıfatıyla imparatorluğun idaresine katılma hakkını talep etti. Teklifi reddince Attila için Roma üzerine bir Hun seferi meşru duruma geldi.

451 'de Hun kuvvetleri Orta Macaristan'da batıya doğru harekete geçerek Galya'ya girdi. İki ordu bugünkü Paris yakınlarında yirmi dört saat süren çarpışmada büyük kayıplar verdi. Bir yıl sonra Attila İtalya seferine başladığı zaman Roma'nın Hunlara karşı koyacak kudreti kalmamıştı. Attila 452 'de yüz bin kişilik ordusu ile Alpleri aşarak Po Ovası'na girmesi ve başkent Ravenna'yı tehdit etmesi üzerine, senato barış yapmak için Papa Leon başkanlığında büyük bir heyet hazırlattı. Attila bu heyeti ordugahında kabul etti; Papa imparatorluk ve bütün Hristiyan dünyası adına Türk hükümrانından Roma'yı esirgemesini rica etti. Papanın ağzından Roma'nın teslim olduğunu öğrenen Attila bu ricayı kabul etti. Sonuçta Bizans gibi Batı Roma'da artık Attila'nın üstünlüğünü tanımak zorunda kalmıştı.

Avrupa'nın büyük kısmına gücünü kabul ettirmiş, karşısında duracak herhangi bir kuvvet kalmamıştı. Yönünü doğuya çevirerek bütün dünya hakimiyetinin gerçekleşme bilmesi için bir tek rakip olarak Sasaniler kalmıştı. Fakat bu, Attila'ya nasip olmadı. Sefer dönüşü 453 tarihinde bir düğün gecesi ağzından burnundan kanlar boşalmak suretiyle öldüğünde altmış yaşında bulunuyordu. Attila'nın üç oğlu da babalarının yerini tutamadı.

Orta Avrupa'da durmanın zorluğunu anlayarak savaşlarda yorgun düşen Hunların büyük kısmı ile Karadeniz'in Batı kıyılarına döndü.

Hun kitlesi Karadeniz'in kuzeyindeki Ogur grupları ile birleşerek Bulgarları meydana getirdiler (482).

Hakim kitlesini Hun Türklerinin teşkil ettiği Batı Hun Devleti, bünyesinde çok çeşitli kavimleri toplamıştı. Kaynakların bildirdiğine göre Attila'nın sarayında Türk, Got ve Latin dilleri konuşuluyordu. Sadece Attila değil Hunların kendileri de Avrupa tarihinde çok derin tesirler bırakmışlardır. Her şeyden önce Kavimler Göçü'nü yaptırtmaları sebebiyle etnik açıdan bugünkü Avrupa milletlerinin temelini attılar. Gerek dostça gerekse savaş ilişkileri dolayısıyla edebiyat sahasında destan ve efsanelere konu olarak edebi tesirler bıraktılar. Batı Roma İmparatorluğu gibi büyük bir devletin tarihe karışmasına ve İtalya'ya yabancı kavimlerin yerleşmesine sebep oldular. Bunun yanında köylünün ve güçsüzün korunmasına yönelik şövalyelik ruhunun doğmasına sebep olarak Hunlar gösterilmektedir. Ayrıca askeri açıdan Türk ordusunun tesirlerini Orta Çağ boyunca yaşayacak şekilde Avrupa milletlerine aktardılar.

GÖK (KÖK) TÜRKLER

Hunların kuzey boylarından gelen yaklaşık iki yüzyıl sürecek tarihleri boyunca ortaya model bir devlet çıkmıştır. Kendisinden sonra gelenlere örnek teşkil edecektir. Kendilerinin ve bütün komşularının kaynaklarında Türk(ler) adıyla kaydedilen bu yeni siyasi yapı Orhun Yazıtlarında bir defa Kök Türk adıyla geçtiği için bu adla anılmışlardır. Türkler (Gök Türkler), Altay Dağları etrafında yaşayan A-shih-na (Aşina) kabilesinin önderliğinde yükselmeye başlamış. Moğol asıllı Juan-juan'lara demircilikle uğraştıkları için vassal olarak bağlı oldukları devlete silah yapıyorlardı.

Bağlı oldukları Juan-juan'lara (Ruan-ruan) karşı çıkan Töles isyanını bastırdıktan sonra hükümdardan kızını istedi. Juan-juan hükümdarı, Bumin Kağana "sen benim demir işlerimde çalışan bir kölemsin, nasıl böyle bir teklifte bulunabilirsin? "diyerek aşağılaması üzerine isyan edip Juan-juan devletini ortadan kaldırdı. Bumin İl Kağan unvanını alarak ve 552 yılında Gök Türk Devleti'nin bağımsızlığı resmen ilan etti. Bumin Kağan ülkenin batı kısımlarının

idaresini kardeşi İstemi'ye vermişti. İstemi de Yabgu unvanıyla 552-576 yılları arasında devletin batı kanadını doğudaki Büyük Kağan'a bağlı olarak idare etti. Bumin'in ölümünden sonra tahta geçen Mukan Kağan döneminde devlet en haşmetli dönemini yaşadı.

Batı siyasetini belirleyen İstemi Yabgu kuzeyden ilerleyerek Kırırma kadar dağınık halde bulunan Türk boylarını ve kabileleri kendine bağladı. Güneyden de ilerleyerek önce Soğd şehir devletlerini kendine bağladı sonra da Sasanilerle ittifak yaparak Akhunları ortadan kaldırarak ve Çin'den Akdeniz'e uzanan İpek yoluna hakim oldu.

Sasanilerle İpek yolu mücadelesine girince yeni bir ittifak aradı. Soğd tüccarların tavsiyesiyle Bizans'a elçilik heyeti gönderdi. (İstemi Yabgunun gönderdiği mektup iskitçe yazılmıştır.) Başarıya ulaşan İstemi'nin politikası neticesinde Bizans-Sasani savaşları 571 yılında başladı. Bu da İslamiyet'in İran'da hakimiyet kurmasını kolaylaştırmıştır.

Bu arada Çin de Türk hakimiyetinden kurtulmak için Doğu Hakani İşbara ile Batı Yabgusu Tardu'nun arasına nifak soktu. 532 de Türk Hakanlığı resmen ikiye bölündü.

630 yılında Türk hakanlarının esir edilmesinden sonra kabileler dağınık bir kısmı da Çin himayesine girer. Türkler Çinlilere karşı bağımsızlık için üç kez isyan girişiminde bulunur ve başarısız olur.

Bunların en önemlisi Atsızın romanında geçen Kürşad isyanıdır. Aslında tarihte Kürşad isminde birisi olmasa da Çin sarayının basılmasında etkili olan A-shih-na(Aşina) kabilesi prenslerinden biri olan Chie-shih-shuai (Kürşad) ve kendi soyundan gelen 39 kabile şefiyle birlikte yapmıştır.

"O gece Chie-shih-shuai'nin arkadaşları sarayın civarında gizlenip beklemeye başladılar. Fakat bu sırada büyük bir fırtına patlak verdi. Prens Li Chih saraydan çıkmadı. Chie-shih-shuai planlarının anlaşılacağını zannederek saraya hücum edip T' ai-tsung'u kaçırmak kararını verdi. Saray muhafızlarıyla çarpışa çarpışa dört savunma hattını yarıdılar. Orta askeri barakalara dahi ulaşıp saldırdılar. Muhafızlar tam dağılmış iken, her yerde hücum eden (Ch'e-

tsung) general unvanlı Sun Wu-k'ai saraya yardıma geldi. Chieshieh-shuai ve arkadaşları neticede sarayın ahırından at çalıp kaçmaya başladılar. Wei Irmağı'nı geçip eski topraklarına ulaşmak istiyorlardı. Sınırdaki devriyeler tarafından öldürüldüler." (Prof.Dr.Ahmet Taşağıl, Gök Tengrinin Çocukları, s.156)

II.GÖK TÜRK- KUTLUK- DEVLETİ

679 da Aşina ailesi Kutluk önderliğinde Aşidi ailesi ve beyleri de Tonyukuk önderliğinde isyan ettiler ama yaşanan kıtlık ve açlık yüzünden başarılı olamadılar. Kutluk Ötüken'in güneyine sayısı azda olsa kendi boyunu toparladı. Tonyukuk Çin zindanlarından kaçıp kabilesiyle birlikte Kutluk'a katıldı.

Kutluk, Tonyukuk'u Apa-Tarkan unvanıyla vezir olarak ilan edip, devletin bağımsızlığını 680 de sağladı. Dokuz-Oğuzları, Karlukları, Tür-gişleri, Güney Sibirleri ve Kırgızları devlete bağladılar. Kutluk Kağan'a bu nedenle 'İlteriş' (derleyen, toplayan) unvanı verildi ve bütün gücüyle Çin'e saldırıp esir Türkleri kurtardı.

Kutluk İlteriş'den kardeşi Kapkan (fatih) Kağan tahta geçti. Kapkan Kağan Asya'daki tüm Türkleri tek bayrak altında toplayarak ve yabancı hakimiyetinden kurtarmak için askeri faaliyetlerde bulundu. İyi bir fatih olmasına rağmen yaşlılığında çok sert davranışları ve acımasızlığı nedeniyle Türk boylarının isyanlarına sebep olmuştur. Bu nedenle de suikastla öldürülmüştür. Yerine oğlu İnel geçse de Kutluk Kağan'ın oğlu Kül-Tigin ihtilal yaparak tahtı ele geçirmiştir.

Kül-Tekin kardeşi Bilge Kağan ile birlikte devleti yönetmişler Vezir Tonyukuk da onlara rehber olmuştur. Vezir Tonyukuk, Budizm'i yaymak için Bilge Kağan'ın şehirlerin etrafını kalın surlarla çevirtmek ve Budist tapınakları inşa etmek isteğini, Türk geleneğine ve yaşam şartlarına uygun olmadığını söyleyerek reddetmiştir. Zaman veziri haklı çıkmıştır ki Türk töresini bırakanlar hep asimile olup yok olmuşlardır.

Gök Türkler kendilerinden sonra gelen bütün Türk devlet ve topluluklarına temel teşkil etmişlerdir. Türk adının, dilinin, kültürünün yabancı devletler tarafından tanınip yaygın hale gelmesi de onlar sayesinde olmuştur. Onların

yıkılışından sonra kurulan bütün devletler Gök Türklerin izlerini taşır. Sonuçta bütün kurumsal yapısıyla, kültürüyle, oynadığı tarihi rollerle Gök Türkler, Türk kökenli bütün toplulukların modelini oluşturmuştur.

UYGURLAR

Orta Asya Türk tarihinin eski devirlerinde bozkır kültürüyle kurulan üçüncü büyük devlet, Uygur Kağanlığıdır. Uygurlar 8. yüzyılın ortasında Gök Türklerin zayıflaması üzerine bağımsızlıklarını kazanmış, Kutluk Bilge Kül öncülüğünde Orhun kıyısında başkent olarak Ordu-Balık şehrini kurmuşlardır.

Kutluk Bilge Kül Kağan'ın ölümünden sonra tahta oğlu Bayan Çor (Mo-yen-çor) geçmiş. Sekiz yıllık hükümdarlığı döneminde devlet her bakımdan büyümüş, etrafındaki boy ve devletlere üstünlüğünü kabul ettirmiş ve idari teşkilatlanmayı sağlamıştır Uygur Kağanlığını her yönden geliştiren yükselten Bayan Çar Kağan 759 yılında ölünce yerine oğlu Böğü geçmiştir.

Böğü kağanın Çin de nüfuzunu güçlendirmesinden sonra Çin Tibetlilerin saldırılarından korunmak için Kağan yardım istemesi Uygur tarihinde büyük değişikliğe neden olmuş. Söz konusu seferler esnasında Mani rahipleri, Böğü Kağan ile tanışmışlar, onu etkileyerek, onunla birlikte dört rahipleri Uygur başkentine gelmişlerdir. Rahiplerin kendisine Mani dini hakkında anlattıklarına hayran kalan Böğü Kağan, hayvansal gıdalar yemeyi yasaklayan, savaşıklık duygusunu zayıflatan bu dini resmen kabul etmiştir. Böğü Kağan, Manihaizmi kendi halkına kabul ettiren ilk ve tek hükümdardır. Aslında amacı halkının yerleşik hayatı dolayısıyla refahı öğrenmesini istemesidir. Dolayısıyla halk zenginleşecek, kuvvetli Budist Çin'in etkisi yerine zayıf Türkistan şehirlerinin kültürel etkisinde kalmasını sağlamak ve tüccar Soğdularını yanına çekerek mali açıdan da güçlenmekti.

Bu kağanlık Orhun merkezli halde yaklaşık yüz yıl devam ettikten sonra Kırgızlar tarafından yıkılınca ikiye ayrılan Uygurların bir kısmı Kan-su bölgesine yerleşerek Sarı Uygurları, diğer bir kısmı ise Beş-balık bölgesine gelerek Turfan (bugünkü Doğu Türkistan) Uygur

Devletini kurdular. Takip eden asırlar içinde her iki grup da yaşadığı bölgede hayat tarzını değiştirerek yerleşik kültüre geçtiler. Manihaizm, Budizm ve İslam dinlerinin de etkisi buna katılınca Eski Türklerin farklı bir yönleri ortaya çıktı. Dolayısıyla yerleşik hayat tarzı onlara günümüze kadar gelen diğerlerinden değişik eşsiz sanat eserleri meydana getirme fırsatı tanıdı. Sonuçta Uygurlar, Türk tarihinin bozkır kültürüne göre sanatsal açıdan çok farklı bir cephesini oluşturdukları için kendilerine özel bir yer edinmişlerdir.

Eski Türklerin meydana getirdiği destan ve efsaneler, bozkır insanının hayatta kalma mücadelesinin örnekleriyle doludur. Bu edebiyat türünde kurttan türeme, gökten inme, ışıktan olma motifleri bulunmaktadır. Uygur mitolojisinde kurdun rehberlik vasfı açık olarak görülür. "Kutlu Dağ" efsanesine göre kutlu bir kaya Uygur ülkesine bereket ve sadet getirmektedir. Bu kaya Çinlilere verilmeyecek memlekete çöken uğursuzluklar, açlık ve kıtlık yüzünden Uygurlar göç etmek zorunda kalmışlardır. Yeni ülke ararken onlara kurt rehberlik etmiştir. Bu durum zamanla süreklilik kazanmış günümüze ulaşmıştır. Çağdaş çeşitli ülkelerdeki Türk toplulukları arasında söylenen masal ve halk hikayeleri arasında bozkurt uğur sayılmaktadır.

Türkler insanlık tarihi var olduğundan beri birçok coğrafyada devletler kurmuş ve tarih sahnesine silinmeyecek izler bırakmayı başarmış bir millettir. Onların bıraktığı bu kutsal emanetleri bizler anlatarak sizlerde hafızalarınıza kazıyarak gelecek nesillere aktarmayı bir borç olarak bilmeli ve bu uğurda bilimin ışığında ilerlemeliyiz.

AYŞE İPEK ■

BAHAR SU ŞAHİN-ESRA ÇAKICI ■

KAYNAKLAR

- Prof. Dr. Taşağıl Ahmet, **Kök Tengri'nin Çocukları, Bilge Kültür Sanat Yayınları, 2015**
- Prof. Dr. Taşağıl Ahmet, **Göktürkler, Bilge Yayınları, 2017**
- Prof. Dr. Taşağıl Ahmet, **Gökbörünün İzinde, Kronik Kitap Yayınları, 2017**
- Prof. Dr. Kafesoğlu İbrahim., **Türk Millî Kültürü, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1984**
- Prof. Dr. Ögel, **Bahaeddin, İslamiyet'ten Önce Türk Kültür Tarihi, Ankara, 1962.**

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği'nin dağılmasıyla 27 Ekim 1991'de bağımsızlığını kazanan Türkmenistan kuzeyden Kazakistan, kuzey ve kuzeydoğudan Özbekistan, güneydoğudan Afganistan, güneyden İran ve batıdan Hazar gölü ile çevrilidir. Resmî adı Türkmenistan Cumhuriyeti olup yüzölçümü 488.100 km², nüfusu 5.450.000 (2010 yılı tah.), başşehri Aşkâbâd (727.000), diğer önemli şehirleri Çarçöv (Çarcûy, 214.000), Taşavuz (Taşauz/Daşoğuz, 163.000) ve Merv'dir (Mari, 116.000)

FİZİKİ VE BEŞERİ COĞRAFYA

Türkmenistan'ın yeryüzü şekilleri oldukça sade bir görünüm arzeder. Ülke topraklarının yaklaşık % 95'inin ortalama yükseltisi deniz seviyesinden 150-300 m. arasında değişen düzlüklerden meydana gelir. Türkmenistan'ın kuzeyinde, Kazakistan-Özbekistan (Karakalpakistan) topraklarında yer alan Üstyurt platosunun güney uzantıları yayılır. Ülkenin batısında ve merkezî kısmında bulunan ve Özbekistan'ı geçerek kuzeyde Kazakistan'a doğru uzanan Karakum (Garagum) çölü (350.000 km²) Türkmenistan topraklarının yaklaşık % 72'sini kaplar; ülkedeki bütün çöllerin ülke yüzölçümündeki oranı ise % 90'ı aşar. Türkmenistan'ın en alçak noktası, kuzeyde Özbekistan sınırı yakınındaki Vpadina Akçanaya deniz seviyesinden 81 m. aşağıdadır. Ülkenin başlıca dağları güneybatıda İran sınırı boyunca uzanan Kopet (Küpet) dağlarıdır. En yüksek noktası Gora Ayribaba zirvesi 3139 metreye ulaşır. Üçüncü jeolojik zamanda teşekkül eden Alp-Himalaya kıvrımlarının uzantıları olan bu dağlık saha tektonik bakımdan

birinci derece deprem kuşağı üzerinde yer alır. 5 Ekim 1948'deki deprem sonucunda Kopet dağları eteğindeki başşehir Aşkâbâd büyük ölçüde hasar görmüş ve daha sonra yeniden inşa edilmiştir. Türkmenistan'ın güneyinde Afganistan sınırı boyunca yüksek platolar (Karaabil yaylası) yer alır.

Türkmenistan'da sert bir kara iklimi hüküm sürer. Yazlar çok sıcak ve kuraktır. Kış ayları ise çok soğuk geçer. Türkmenistan yağış yönünden oldukça fakir bir ülkedir. Güneybatıdaki yaylalarda 200-300 mm. arasında değişen yıllık yağış miktarı çöl bölgelerinde 150 milimetrenin altına düşer. En yağışlı mevsim ilkbahar, en az yağışlı mevsim yazdır. Bu yağış şartlarına bağlı olarak ülkede orman örtüsü yok denecek kadar azdır. Akarsu vadileri ve dağlık bölgelerde ağaçlıklar, düzlüklerde bozkırlar, bunun dışındaki yerlerde çöl bitkileri görülür. Ülke topraklarının yaklaşık % 3,5'i tarım alanı, % 17'si otlak, kalanı ya kısmen otlak şeklinde kullanılabilen çöl veya tamamen çöldür. Türkmenistan'ın başlıca akarsuları, Aral gölüne dökülen Ceyhun (Amuderya), güneydeki

dağlardan doğup Karakum çölünde kaybolan Murgâb ve Tecen (Herîrûd), Hazar'a dökülen Artek'tir. Ülkede sulama büyük önem taşımaktadır. Bu sebeple Tecen, Murgâb ve Ceyhun ırmaklarından Karakum çölünün sulanması amacıyla 1950'de yapımına başlanan Karakum Kanalı'nın 1954-1959 yıllarında tamamlanan 400 kilometrelik ilk bölümü Ceyhun ile Murgâb akarsularını birbirine bağlamaktadır. Kanalin ikinci kısmı olan Murgâb-Tecen arasında 140 kilometrelik bölümü 1960'ta, Tecen-Aşkâbâd arasında yer alan 257 kilometrelik üçüncü bölüm 1962'de tamamlanarak Ceyhun nehrinin suları Aşkâbâd'a kadar getirilmiştir. Orta bölümü Ahal bölgesi içerisinde yer alan Karakum Kanalı, başta Ceyhun olmak üzere Murgâb, Tecen ve Kopet dağlarından inen periyodik akışlı küçük akarsuların suyunu alır ve Türkmenistan'ı boydan boya geçerken çöl sahasına hayat verir. Ülkenin kuzeybatısında 12.000 km² yüzölçümünde Karaboğaz gölü (Garabogazköl aylagy) yer alır. Hazar gölünden çok ince bir kum seddiyle ayrılan Karaboğaz gölü su seviyesinin yükseldiği dönemlerde Hazar gölüyle birleştiğinden coğrafi olarak bazan göl, bazan Hazar'ın körfezi özelliği gösterir. Gölün tuzluluk oranı Hazar'a kıyasla çok yüksek olduğundan burada hemen hemen hiçbir canlı yaşamaz. Ayrıca ülkenin Özbekistan sınırında deniz seviyesinden aşağıda bulunan, suları tuzlu Sarıkamış gölü (Sarygamyş köli) yer alır.

Türkmenistan'ın nüfusu son elli yılda üç kattan fazla artmıştır. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği dönemine ait nüfus sayımlarına göre Türkmenistan'ın 1959'da 1.516.375 olan nüfusu 1979'da 2.764.700'e, 1989'da 3.523.300'e ulaşmıştır. Nüfus yoğunluğu kilometrekareye on bir kişi civarındadır. Ülke topraklarının büyük bir kesimi yerleşmeye elverişsiz alanlardan meydana geldiği için nüfusun büyük kısmı Kopet dağı eteklerinde, Ceyhun ve Murgâb nehirleri boyunca ve güneydeki dağların eteklerinde yer alan vahalarda toplanmıştır. Hazar gölü kıyısında sanayi tesislerinin bulundu-

ğu sahalarda yeni yerleşim birimleri kurulmaktadır. Karakum çölü ile güneyde Kopet dağının yüksek kesimleri hemen tamamıyla nüfustan yoksundur. Türkmenistan'da Türkmen ve Özbek etnik gruplarında gözlenen yüksek nüfus artışı yıllar itibarıyla etnik yapı içinde Türkmenler lehine, Rus ve diğer Slav grupları aleyhine değişmektedir. Nitekim toplam nüfus bakımından Türkmenler'in oranı 1959'da % 60,8 iken 1989'da 72, 1995 sayımında 76,7'ye yükselmiş, aynı dönemde Ruslar'ın oranı 17,3'ten 6,7'ye gerilemiştir. Türkmenistan'da nüfusun % 90'dan fazlası Türk (Türkmen, Özbek, Kazak, Tatar, Âzeri) ve genelde Sünnî ve Hanefî mezhebine mensup müslümandır. Slav ırkından gelen Ortodoks hıristiyanların oranı % 10'dan az olup bu oran giderek düşmektedir. Ülkede resmî dil Türkmence'dir. Ayrıca Rusça, Özbekçe ve Kazakça da konuşulur. Türkmenistan nüfusunun yaklaşık yarısı kırsal kesimde, yarısı şehirlerde yaşamaktadır. Türkmenler'in çoğu, eskiden "yurt" adı verilen geçici yerleşim birimlerinde hayvan sürüleriyle beraber konar göçer bir hayat sürüyordu. Günümüzde göçebe Türkmenler'in büyük kısmı köylerde yaşamakta ve pamuk ziraatı ile geçimini sağlamaktadır.

Ülkede en önemli tarım ürünü pamuktur. Üretilen diğer tarım ürünleri buğday, arpa, mısır, çeltik, susam, kavun, karpuz, üzüm, meyan kökü ve doğal ipektir. Türkmenistan pamuk üretiminde Orta Asya cumhuriyetleri içinde Özbekistan'ın ardından ikinci, dünyada ise onuncu sırada yer alır. Pamuk Murgâb, Tecen ve Kopet dağı eteklerinde ekilir. Türkmenistan son yıllarda üretilen pamuğun işlenmesine ve ülke içinde değerlendirilmesine önem vermekte, üretimin büyük bölümü kolektif çiftliklerde (kolhoz) ve devlet çiftliklerinde (solhoz) yapılmaktadır. Türkmenistan'da yarı kurak ve kurak sahalarda steplerin geniş alanlar kaplaması küçükbaş hayvancılığın gelişmesine zemin hazırlamaktadır. Geniş bozkırlarda en fazla koyun beslenir. Ülkedeki koyunların çoğu karakul koyunu türündendir. Karakul koyunu

derisinden astragan kürkü imal edildiği için çok değerlidir. Bu sebeple astragan kürkü ülkenin önemli ihraç ürünlerinden birini teşkil eder ve üretimi daha çok Çarçöv şehrinde toplanmıştır. Türkmenler'in Ahal Teke atı da dünyaca ünlüdür.

Türkmenistan'ın başlıca yer altı kaynakları doğal gaz, petrol, sülfür, kükürt, kurşun ve kromdur. Kömür, mineral tuzlar, alüminyum, potasyum, nitrojen, magnezyum, iyot ve sodyum sülfat diğer önemli yer altı kaynaklarını oluşturur. Ülkede yıllık petrol üretimi 9-10 milyon ton (2009 yılı) arasında değişmektedir. Kalitesi oldukça yüksek olan petrol Hazar'ın güneydoğu kıyıları ile Nebit dağı çevresinden çıkarılmaktadır. Türk cumhuriyetleri arasında en fazla doğal gaz rezervine ve yıllık üretim kapasitesine sahip ülke Türkmenistan'dır. Doğal gaz yatakları Davraz, Bayramali, Nebit dağı, Karaboğaz gölü çevresi ve Çeleken yarımadasında yer alır. Ülkede doğal gaz rezervlerinin büyük ölçüde yüzeye yakın ve kolay işletilebilir olması maliyeti düşürdüğünden büyük şirketlerin ilgisini çekmektedir. Türkmenistan'da 2009 yılı verilerine göre doğal gaz üretimi 70-80 milyar m³ arasında değişmektedir. Üretimin ancak % 10'u yurt içinde tüketilmekte ve özellikle elektrik santrallerinde kullanılmaktadır. En büyük doğal gaz santrali Merv şehrinde yer almaktadır. İhraç ürünleri doğal gaz, ham ve rafine edilmiş petrol, pamuk ipliği, tekstil, elektrik enerjisi, el yapımı halı ve pamuk yağdır. Bağımsızlıkta sonra ülkenin ekonomik büyümesi doğal gaz ihracatına bağlıdır. Üretilen doğal gaz ve petrolün dış satımında eski boru hatları sebebiyle Rusya'ya olan bağımlılık, 2000'li yıllardan itibaren İran ve Çin ile yeni boru hattı güzergâhları inşa edilerek aşılıma çalışılmaktadır. Türkmenistan'ın başlıca ithal ürünleri makine ve ekipman, gıda, canlı hayvan ve hayvansal ürünler, alkollü ve alkolsüz içecekler, tütün ve tütün mâmulleri, sanayi için kimyasal ürünler, ağaç ve mâmulleri, deri, kürk ve kâğıttır. Türkmenistan'ın kültürel mirası önemli turizm potansiyeli oluşturur. Tarihi

İpek yolu güzergâhı üzerinde bir vaha şehri olan Merv, Büyük Selçuklu Devleti'ne başkentlik yapmıştır. Selçuklu sultanlarından Sencer'in Merv'deki türbesi Türkmenistan'ın sembolü konumundadır.

TÜRKMENİSTAN PARASI (MANAT)

TÜRKMENİSTAN ÖNEMLİ GÜNLER

- 1 Ocak-Yeni Yıl
- 8 Mart-Uluslararası Kadınlar Günü
- 21-22 Mart-Milli Bahar Bayramı
- 18 Mayıs-Türkmenistan Anayasasının Günü ve Türkmen Bayrak Günü
- 27 Eylül-Bağımsızlık Günü
- 6 Ekim-Anma Günü
- 12 Aralık-Ülulararası Tarafsızlık Günü
- Ramazan Bayramı-Kesin Tarihi Her sene Türkmenistan Devlet Başkanı Kararı ile belirlenecek
- Kurban Bayramı- Kesin Tarihi Her sene Türkmenistan Devlet Başkanı Kararı ile belirlenecek.

TÜRKMENİSTAN KIYAFETLERİ

KAYNAKLAR

- Yusuf Dönmez, *Türk Dünyasının Beşeri ve İktisadi Coğrafyası*, İstanbul 1973, s. 15.
- Ali Yiğit, *Türk Ülkeleri ve Türkerin Yaşadıkları Bölgelerin Coğrafyası*, Elazığ 1996, s. 77-84.
- İbrahim Atalay, *Kıtalar ve Ülkeler Coğrafyası*, İzmir 2001, s. 193-194.
- İbrahim Güner – Mustafa Ertürk, *Kıtalar ve Ülkeler Coğrafyası*, Ankara 2005, s. 215-218.
- Firat Purtaş, *Rusya Federasyonu Ekseninde Bağımsız Devletler Topluluğu*, Ankara 2005, s. 210-214.
- Fuat Uçar, *Geçmiş-Günümüz ve Geleceğin Türk Dünyası*, İstanbul 2009, s. 213-240.
- Ramazan Özey, *Türk Dünyası Coğrafyası, Ülkeler, İnsanlar ve Sorunlar*, İstanbul 2009, s. 218-233.
- Halil Kurt – Hüseyin Kaya, "Demographical Properties of West Turkistan", *The 2nd International Geography Symposium GEOMED 2010, ABSTRACTS June 2-5, Kemer-Antalya, Turkey 2010*.
- Ahmet Ardet, "Bati Türkistan'ın Beşeri ve Ekonomik Hayatına Toplu Bakış", *TK, II/23 (1964)*, s. 31-35.
- Nadir Devlet, "Sovyetler Birliği'nde Türk ve Müslümanların Nüfusu", *TY, X/39 (1990)*, s. 16-20.

UZAKTAKİ KARDEŞLER DUHALAR

Ahmet ÇELİK

Binlerce yıllık Türk tarihinin ortak noktası göçebelik sebebiyle Çin sınırından Roma sınırına kadar geniş bir coğrafyaya yayılması sebebiyle her noktada her an kalıntısı ortaya çıkabilecek araştırılması gereken bir geçmiştir. Fakat Orta Asya ise bunun canlı halidir. Hele ki Ötüken coğrafyasına ayak basıldığında resmen 3 bin yıl önce ki hali gözlerinizin önüne serilir.

Tarih bu kadim halkın doğudan batıya ve kuzeyden güneye onlarca kez yaptıkları göçe sahne oldu. Fakat gerek Çin gerek Moğol baskısına rağmen ana vatanından kopmayı reddeden guruplara rastlamakta mümkündür. Bu nadir guruplardan biri de Duha Türkleridir.

Sayılarının 500 civarı olduğu tahmin edilen Duhalar ise ne yazık ki bir taraftan Moğol baskısı öte tarafta Rus asimilasyonu sebebiyle yok olma sınırındadır. Tıpkı Bulgarlar, Macarlar ve diğer birçok Türk topluluğu gibi bu özel halkta yok olma noktasındadır.

Rengeyiği halkı Tuva Cumhuriyetinden Moğolistan'a göç eden bir halk olarak kabul edilir. Bu sebeple hem Tuva halkına hem de 740 yılında Ötüken coğrafyasını terk ederek güneye göç eden Uygurlara çok yakın bir halk. Bu yüzden gerek Moğollar gerekse Rusya'da ki diğer Türk halkları Duha halkını Uygurlarla ilişkilendirir.

Bugün ne yazık ki modernleşmenin de etkisiyle, avlanma ve yerleşim alanları kısıtlanmış, küçük yaşlardaki çocukların Moğol okullarında eğitime tabi tutulup Moğol dili öğrenmesiyle eski dili bilenlerin sayısı da azalmıştır. Büyüklerin konuştuğu dil ise Tuva Türkçesinin bir ağızı olarak tanımlanabilir. Hayatlarının en önemli parçasını oluşturan geyikler aynı zamanda onların binek araçlarıdır. Etinden sütünden ve özellikle boynuzlarından yararlanan geyikler sebebiyle Duha Türkleri rengineyiği Türkleri olarak bilinirler.

Bu halk gerek yaşadığı coğrafya gerekse de yaşam şekli bakımından korunması gereken özel bir halktır. Dilleri, kültürleri ve beyaz geyikleri en az Göktürk anıtları kadar korunması ve gelecek nesillere aktarılması gereken bir kültür abidesidir.

KAYNAKLAR

1. <https://www.stratejikortak.com/2020/05/dukha-turkleri-harita-kokeni.html> 27/01/2021

YAVRU VATAN KIBRIS

Kıbrıs, Kypros olarak ilk defa Homeros'ta geçer. Kıbrıs isminin, Ana Tanrıça Kibele'ye bu adada verilen Kıpris'ten geldiği de öne sürülmektedir. Akdeniz'in Sicilya ve Sardinya'dan sonra üçüncü büyük adasıdır.

Kıbrıs Adası'nda tarih öncesi dönemde insan yerleşiminin yaklaşık erken M.Ö.10.000'de başladığı tahmin edilmektedir.

Kıbrıs'ta yerleşmenin ne zaman başladığı ve bu yerleşmelerin şehir durumuna geldiğini tahmin etmek oldukça zordur. Fakat şimdiye kadar bulunan ilk insan kalıntıları adada ilk yerleşmelerin Yeni Taş devrine ait olduğu göstermektedir. Adanın coğrafi konumu, Anadolu'ya egemen olan devletlerin Kıbrıs'ı elinde bulundurmak gibi sebeplerden dolayı Kıbrıs, Etilerden günümüze kadar en az on beş defa el değiştirmiş; tarih boyunca Hitit, Mısır, Fenike, Roma, Osmanlı ve İngiltere gibi birçok uygarlık, hüküm sürmüştür. Hz. Osman Bizans'ı Zâtü's Savari savaşında yenerek Kıbrıs'ı almıştır.

Kıbrıs 800 yıl boyunca Bizanslılar tarafından Fenike, Filistin, Suriye ve Kilikya'ya bağlı bir il olarak yönetildi. Bizans döneminde Kıbrıs, Haçlıların gelişine kadar sakin bir dönem geçirdi. Bizans yönetimi sosyal yapıyı yasalarla kendi anlayışlarına göre düzenlemişti. Richard Camville başta olmak üzere memurlar atayarak 800 yıllık Bizans egemenliğini bitirerek kendi otoritesini sağlamak için küçük bir garnizon bırakarak Haçlı Seferi'ne devam etmiştir. Venedikliler, 1489'da Kıbrıs'ın idaresini ele geçirmişlerdir. 1571'e kadar devam eden Venedik hakimiyeti, Osmanlı'nın Kıbrıs

adasını almasıyla sona ermiştir. Venediklilerin Kıbrıs'taki kontrolü Osmanlı İmparatorluğu'nun adayı ele geçirmesi ile sona ermiş ve ada tarihinde ilk kez uzun süreli olarak Müslüman bir devletin yönetimi altına girmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun Kıbrıs Adası'na olan ilgisi, Rodos, Girit ve Mısır'ı alıktan sonra başlamıştır. Osmanlı İmparatorluğu Akdeniz'de bu kadar genişlerken Kıbrıs, Osmanlı toprakları arasında kalmış ve stratejik açıdan önemli olan bu adada üslenen korsanların Osmanlı donanmasına ve hacca giden yolcu gemilerine saldırması, adayı yöneten Venediklilerin Osmanlılara düşmanca tutum sergilemesi ve Ortodoks Kıbrıslıların Osmanlılardan yardım istemesi de Osmanlıları Kıbrıs'a yöneltmiştir. Eylül 1570'de başlayan direniş, 4 Ağustos 1571'de Mağusa Kale komutanı Bragadino'nun 5 maddelik bir antlaşmayla kaleyi teslim etmesiyle sona ermiştir.

Kıbrıs Adası'ndaki İngiliz yönetimi ise, Osmanlı İmparatorluğu'nun 1878'de adayı İngiltere'ye kiralamasıyla gerçekleşmiştir. Bu kiralama süreci de Osmanlı İmparatorluğu'nun özellikle Balkanlar, Karadeniz, Doğu Anadolu toprakları Rus tehdidi altına girmesi ve Kırım Savaşı ile başlamıştır. İngilizler adaya İngiliz kraliçesi tarafından atanan Sir Garnet Wolseley komutasında bir kuvvetle 22 Temmuz 1878'de Larnaka'dan çıktı. Adada bir direniş olmaması için padişah fermanı gönderildi ve İngiliz subaylar bu fermanı birer örnek ile adaya çıktılar ve Kıbrıs'taki 308 yıl süren Türk egemenliği tamamen bitmiştir.

Piri Reis'in Kitâb-ı Bahriyye'sinde Kıbrıs'ı gösteren harita

Kıbrıs adası 1878 – 1960 arasında geçen 82 yıl boyunca İngiliz yönetiminde kalmıştır. 1960'ta bir devlet haline bürünmüş ve günümüzde en büyük siyasi krizlerden birine ev sahipliği yapmaktadır.

Türkiye ve Yunanistan'ın aralarında anlaşması ve Kıbrıslı topluluk liderlerinin bazı kararları kabul etmeleriyle İngiltere adadan çekilmiş ve "Kıbrıs Cumhuriyeti", adanın iki halkı arasında ortaklık temeline dayandırılan uluslararası antlaşmalar uyarınca 1960 yılında kurulmuştur. Kıbrıs Cumhuriyeti ismiyle adanın tarihinde ilk kez bir devlet kurulmuştur. Türkler Kıbrıs yönetiminden uzak tutulmuş ve ada Yunanistan'a bağlanmak istenmiştir. Bunun üzerine adadaki Türklerin güvenliğini de dikkate alarak 20 Temmuz 1974 günü Barış Harekatı'nı başlatmıştır. Böylece Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhaki önlenmiş, Kıbrıs Türk halkının varlığı da güvence altına alınmıştır. Türk Barış Harekatı aynı zamanda Yunanistan'da Cunta idaresinin de sonu olmuş ve ülkeye demokrasi getirmiştir.

1983'te kurulan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilk cumhurbaşkanı Rauf Denktaş olmuştur.

Bugün Kuzey Kıbrıs'ın 290.000 kişilik nüfusuna karşı, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nde 800.000'in üzerinde Rum yaşamaktadır.

Perihan ÖNOĞUL KAFADAR

KAYNAKLAR

• <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/26892>

<https://140journos.com/kibris-tarih-boyunca-paylasilamayan-ada-9475139fe02e>
(14/02/2021, 22:55)

• http://www.mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihcesi_-bm-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa

• <https://islamansiklopedisi.org.tr/kibris>

ZAFERLERLE OSMANLI

Perihan Önoğut KAFADAR

“Gömelim gel seni tarihe”desem, sığmazsın. Herc ü merc ettiğin edvara da yetmez o kitab...”

Mehmet Akif Ersoy

1299'dan itibaren asırlarca üç kıtaya hükmeden şanlı tek Türk devleti Osmanlı Devletidir. Tek bir hanedan tarafından yönetilen en uzun süreli yaşamış devlettir. Tarihte pek çok önemli savaşta yer almıştır. Bu savaşların kimi fetih savaşları kimi de savunma savaşlarıdır. Fakat bu her savaşta farklı farklı kahramanlık hikayeleri bulunmaktadır.

Kurulduğu ilk yıllardan itibaren önemli zaferler elde etmiş dünya tarihe adını yazdırmıştır. Bu zaferlerden ilki Osmanlı ile Bizans'ı karşı karşıya getiren Koyunhisar savaşında elde ettiği galibiyettir. Bulgarlarla yaptığı Sırpsındığı Savaşı ile Edirne'yi başkent haline getirmişlerdir.

Murat döneminde I. Kosova Savaşı ile Haçlılar ağır yenilgiye uğratılmıştır. Ayrıca I. Kosova Savaşı'nda ilk defa ses topu kullanılmıştır. Osmanlı Tarihinde kuruluş döneminde bir diğer önemli başarılarından biri I. Bayezid döneminde gerçekleşen Haçlı yenilgisiyle sonuçlanan büyük bir zafer; Niğbolu zaferidir. Kalenin

kuşatıldığını öğrenen Yıldırım Bayezid 24 saat kadar kısa sürede ordusuyla Haçlı ordusunu yenmiştir. Bu zaferden sonra Abbasi halifesi Yıldırım Bayezid'a Sultan-ı İklîm-i Rum (Anadolu'nun Sultanı) unvanı verilmiştir. Böylece Osmanlı Devleti'nin Türk-İslam Dünyasındaki saygınlığı artmıştır.

Osmanlı Devleti batıda başarılarına başarılar katarken diğer yandan da doğuda Osmanlı'nın güçlenip ilerlemesini istemeyen devletlerle mücadele vermiş, Timurla 1402 yılında Ankara Savaşını yapmıştır. Osmanlı Devleti bu savaşı kaybetmiş, hatta Yıldırım Bayezid üzüntüsünden hayatını kaybetmiştir. Bu durum Osmanlı Devleti'nde 11 yıllık fetret devrine (duraklama) neden olmuştur. Evet Osmanlı Devleti duraklama dönemi yaşamış fakat devletin gücü ve zaferleri onun bu yenilgiyle yıkılamayacağını göstermiştir.

Niğbolu Zaferi'nden sonra Haçlılar intikam almak için Osmanlı üzerine iki sefer daha düzenlemiş ama savaş Osmanlı Devleti'nin başarısı ile sonuçlanmıştır. Varna ve II. Ko-

sova Savaşı. Özellikle II. Kosova Savaşı Haçlıların umutlarının bittiği bir savaş olmuştur. Artık Türklerin Balkanlardan atılamayacağı anlaşılmış, Avrupa bundan sonra savunmaya Osmanlı Devleti ise saldırıya geçmiştir.

Osmanlı tarihinde yapılan savaşların en başında şüphesiz ki İstanbul'un fethi gelmektedir. 6 Nisan'da başlayıp 29 Mayıs'ta zaferle sonuçlanan kuşatma II. Mehmed'in komutasındaki Osmanlı ordusunun asker sayısı 150.000 ile 200.000 II. Mehmet tahta geçtiği andan itibaren aklında hep İstanbul bulunmaktaydı. Çünkü Peygamber efendimizin (S.A.V) övgüsüne nail olmak istiyordu ("İstanbul'u fetheden komutan ne güzel komutan").

Bu fethin gerçekleşmesinde pek tabii sebepler bulunmaktaydı. Bu sebepler hem Türk tarihi açısından hem de dünya tarihi açısından çok önemli sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Bir çağ sona ermiş bir çağ başlamıştır; Ortaçağ'dan

şekilde devam ettirebilmiş, Osmanlı Devleti artık yükseliş dönemine girerek İmparatorluk olmuştur. Başkent İstanbul olup, Osmanlı Devleti'nin ve Türklerin İslam devletlerindeki saygınlığı artmıştır. Önemli ticaret yolları bütünüyle Osmanlı'nın eline geçmiş, bu durum Avrupalıları yeni ticaret yolları aramaya yöneltmiştir. Böylece coğrafi keşiflere neden olmuştur. Ayrıca Osmanlı hakimiyetine girmek istemeyen Bizanslı bilginler eski Roma ve Yunanlara ait eserleri inceleyerek, Rönesans'ın İtalya'da başlamasında etkili olmuşlardır.

Osmanlı Devleti'nde başarılar peş peşe geliyor, cihan devletin toprakları daha da genişliyordu. Her sancağı devralan padişah önemli zaferlere imza atıyordu. Tıpkı Yavuz Sultan Selim gibi... Sekiz yıllık saltanatta hazineyi doldurmuş, Osmanlı'yı İslam dünyasının lideri haline getirmiştir. Tahta oturduktan sonra hemen Safevilere karşı Çaldıran Savaşını yapmış zaferle sonuçlanmış, Ardından Turnadağ Savaşı'nı yaparak Dulka-

Yeni Çağ'a geçilmiştir. 1000 yıllık tarihi olan Bizans İmparatorluğu yıkılmış, Avrupa Hıristiyanlığın doğu kalesini kaybetmiştir. Osmanlı Devleti Bizans'a karşı büyük siyasi üstünlük sağlamıştır. Osmanlı Balkanlara daha da kök salmıştır. Avrupalılar Osmanlı'yı Balkanlardan çıkaramayacağını anlamıştır. Osmanlı Devleti batıya ilerlemesini daha güvenli

diroğullarını yenerek Anadolu'da siyasi birliği kesin olarak sağlamıştır. Ardından Büyük Mısır Seferi'ne çıkmış, Mercidabık Savaşıyla Memlükleri yenmiş, Sina Çölü'nü geçerek Memlük ordusunu ikinci kez Ridaniye Savaşı ile yenerek Kahire'yi almış ve Memlüklere son vermiştir. Mısır Seferi sonrası Memlükler'de olan halifelik makamı artık Türk-İslam Dünyası'nın tek lideri Osmanlıya geçmiştir.

Adım adım zirveye çıkan Osmanlı Devleti Klasik Dönem denilen sürecini Kanuni Sultan Süleyman döneminde taçlandırmış, farklı bir boyuta geçmiştir. Osmanlı Tarihinde en uzun tahta kalan bu padişah çok önemli zaferler elde etmiş, hatta Zigetvar Seferi'nde hayatını kaybetmiştir. Bir çok

Kalesi'ni kuşatan Napolyon, Cezzar Ahmet Paşa tarafından yenilgiye uğratılmıştır. Napolyon'un "Kader beni ihtiyarın oyuncağı yaptı." demesine neden olmuştur bu zafer. Napolyon Akka konusunda, "Akka'da durdurulmasaydım tüm Doğu'yu emrim altına alardım." demiştir.

başarısı olan Kanuni'nin zaferi saymakla bitmez ama bazıları var ki onlar dünya dahi unutmaz; Mohaç Meydan Savaşı, Osmanlı ile Macar orduları arasında olup savaş toplamda sadece iki saat kadar sürmüştür. Tarihe en kısa süren savaş olarak geçmiştir.

Osmanlı Devleti sadece karada değil denizlerde de tarihe adını yazdırmıştı. Günümüzde "Donanma Günü" olarak kutlanan bu zafer temellerini Barbaros Hayrettin Paşa komutasında Akdeniz'de gerçekleşen Preveze Deniz Savaşı'na dayandırır. Osmanlı donanması bu savaşta Haçlılara karşı büyük zafer elde etmiştir. Cerbe Deniz Savaşı zaferle sonuçlanmış, sonrasında Sokullu Mehmet Paşa döneminde Kıbrıs'ın alınması, İnebahtı Deniz Savaşı zaferi gibi bir çok zafer Osmanlı Klasik Dönemde gerçekleşmiştir.

Osmanlı Devleti zamanla Coğrafi Keşifler, Rönesans, Reform gibi gelişmelerle Avrupa'daki gelişmelerden uzak kalmış, gelişmeleri yakından takip etmemiştir. Bunun neticesinde devlet duraklama, gerileme ve dağılma dönemine girmiştir. Her ne kadar Osmanlı Devleti güç kaybediyor olsa da her şeye rağmen o zor süreçlerde hala önemli zaferlere imzasını atmıştır; 1799 bunu Napolyon'a karşı Akka Kalesi'nde Osmanlı'nın başarılı bir savunmayla görebiliyoruz. Osmanlı'nın zayıflığından faydalanıp Akka

Akka'daki savunma gibi Osmanlı Devleti 93 Harbinde (1877-1878) Sırlara ve Ruslara karşı muazzam bir savunma yapmıştır. Her ne kadar Osmanlı Devleti kaybetse de burada yapılan müdafaa hareketi, bütün Osmanlı ülkesinde yeni bir direniş ruhu ve millî heyecana yol açtığı gibi Avrupa kamuoyunda da büyük yankı bulmuştur. Hatta İngiliz basınında "Plevne'de Büyük Osmanlı Direnişi" manşetleri atılmıştır. Bu direniş o kadar büyüktü ki Gazi Osman Paşa'yı yaşatmak için Plevne kahramanımız adına "Gazi Osman Paşa" marşı yazılmıştır.

Avrupa'nın güçlü sanayi silahları karşısında son dönemlerini yaşayan, zayıflamış bir Osmanlı ordusu, Fakat unutulmaz bir şey vardı ki; karşılarında Peygamber övgüsü almış bir Türk ordusu.

Birinci Dünya Savaşı'nda Çanakkale'de yaklaşık 2 yıl süren deniz ve kara savaşları Osmanlı Devleti'nin zaferiyle sonuçlanmıştı. 1914-1916 yılları yapılan Çanakkale savaşı, Türk tarihi ve dünya tarihi açısından son derece önemli olup tarihin en kanlı savaşlarından biridir.

Nedenleri ve sonuçları ile önemi üzerinde Çanakkale Savaşı dünya tarihine adını altın harflerle yazdırmış en önemli ve en kanlı çarpışmalardan biridir. Ayrıca Mustafa Kemal Atatürk'ün de dünyada isminin duyulduğu en önemli savaştır.

Metrakareye 6000 merminin düştüğü Çanakkale'de Osmanlı ordusunun inançlı ve

boyun eğmez, bağımsızlık ruhuyla savunması karşısında ağır kayıplar veren İtilaf Devletleri, geri çekilmek zorunda kalmıştır. Savaşın sonucu iki taraf içinde ağır olmuştur. Osmanlı ordusu 251.309 şehit, İtilaf Devletleri: 260.000 ölü vermiştir.

İngiliz tarihinden silinen son Osmanlı zaferidir. Osmanlı, Çanakkale zaferinden sonra İngilizlere ikinci darbeyi bu kuşatmada vurmuştur. 13 bin İngiliz askerinin tamamı esir alınmış ve 23 bin asker öldürülmüştür. İngiltere büyük itibar kaybı yaşamış, hatta eleştirilmiştir. Osmanlı'nın Kut'ül-Amare zaferi İngiltere'nin planlarını sekteye uğratsa da savaşın genel gidişatını değiştirmeye yetmemiştir. 1952 yılına kadar "Kut Bayramı" olarak kutlanılan zaferimizdir. Fakat NATO'ya girince bu şanlı zaferimiz unutulmuştur.

KAYNAKLAR

- <https://www.ttk.gov.tr/belgelerle-tarih/istanbulun-fethi/>
- [http://blog.tesbihane.com/2016/01/sanli-osmanli-tarihinin-en-onemli-10-savasi/\(06/02/2021\)](http://blog.tesbihane.com/2016/01/sanli-osmanli-tarihinin-en-onemli-10-savasi/(06/02/2021))
- <https://islamansiklopedisi.org.tr/mohac-muharebesi>
- <https://islamansiklopedisi.org.tr/akka>
- <https://islamansiklopedisi.org.tr/plevne-muharebeleri>
- <https://www.biyografya.com/biyografi/14150>
- <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/202957>
- <https://islamansiklopedisi.org.tr/kutulamare>
- KÜÇÜKVATAN Mahir, İNGİLİZ BASININDA OSMANLININ KUT'ÜL-AMARE ZAFERİ Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi Journal Of Modern Turkish History Studies XIII/26 (2013-Bahar/Spring), ss.55-85. (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/235741>)

OKYANUS KOLEJLERİ

*Yeteneđi
Başarıya
Dönüştürür.*

**YETENEK
MERKEZLİ
EĞİTİM
MODELİ**

**Okyanus
Kolejleri**